

III. évfolyam, 4. szám

Ára: 60 Ft

madártávlat

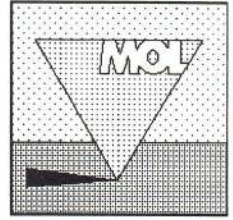
Természetvédelmi folyóirat

1996. július–augusztus

Felhívás

A MOL Rt. és az MME versenyt hirdet az MME tagjai és a természetvédelem ügye iránt elkötelezettek számára az alábbi feltételekkel:

1. 1996. november 1-ig legalább 25.000 Ft értékben kell a MOL kútjainál tankolni vagy vásárolni.
2. A fizetéskor kapott számlákat (vagy másolatát) kell összegyűjteni és elküldeni egyesületünk címére 1996. november 18-ig.
3. A számlákra, kérjük olvashatóan ráírni a beküldő nevét és irányítószámmal ellátott pontos címét.
4. A beküldők között különböző értékű ajándékok kerülnek kisorsolásra.
5. Ha valaki 2x, 3x25.000 Ft értékben vásárolt, akkor 2x, 3x szerepel a sorsolásban résztvevők között.

Vélemények és ellenvélemények

Azt hiszem egy újság akkor tölti be igazán a szerepét, ha az olvasók véleményét formálnak az abban megjelenésekről, sőt a véleményeiket meg is küldik a lap készítőinek. Emlékszem, hogy amikor két és fél éve elindítottuk a *Madártávlatot*, lelkesen terveztük, hogy majd idővel olyan lapja lesz az MME-nek, melynek olvasói nem csak szívesen olvassák a megjelenő írásokat, de tollat fognak és reagálnak egy-egy izgalmasabb, vagy akár vitatható cikkre.

Nos, az utóbbi időben számos olyan írás jelent meg lapunkban, amely vélemények és ellenvélemények írására készítette olvasóinkat, ami aztán újra megszólaltatta a vitaindító cikk szerzőjét.

Az újság szerkesztésénél igyekeztünk hangsúlyt fektetni arra, hogy helyet adjunk a különböző véleményeknek, annál is inkább, hiszen egy-egy téma, probléma több oldalról is megközelíthető, és mindegyik megközelítésben lehet igazság, vagy olyan aspektus, mely talán nem jelent meg a korábbi írásban.

Ily módon a lap hasábjain folyó vitatkozásnak, azt gondolom, van létjogosultsága, különösen olyan esetekben, ahol érdekek, érdekcsoportok az adott problémát másképp látják, vagy akár másképp akarják látni vagy láttatni.

Nem tagadom, és nem is hiszem, hogy tagadnom kellene, hogy a *Madártávlat* elkötelezett a természetvédelem iránt, de mindig törekedtünk arra, hogy a megjelenő írások ne legyenek elfogultak, ne hagyják figyelmen kívül a realitásokat és ha az „ellentábornak” más a véleménye, az a lapban helyet kapjon.

Jó példa erre a jelenleg folyó szalonka-vita. Egyelőre az e számban olvasható írással berekesztjük a vitatkozást, bár a szerkesztőségbe még mindig érkeznek levelek a témával kapcsolatban. Sajnos néha olyanok is, melyekből látszik, hogy írójuk, bár maximálisan elkötelezettje a természetvédelemnek, a tárgyban kevéssé jártas. És hát olykor olyan levelek is érkeznek, amelyek személyeskedőek, nem mentesek az indulatoktól. Ezeknek az írásoknak természetesen nem adhatunk helyet, még akkor sem, ha esetleg a mondandójával alapvetően egyetértünk.

Visszatérve néhány sorban még a szalonkára.

Én úgy érzem, hogy a vita csak és kizárólag érzelmi alapon folyik és folyhat. Mondom ezt annak tudatában, hogy az erdei szalonka Magyarországon csak mint perempopuláció van jelen, a fészkelő madarak száma nem éri el a százat és jelentősen ingadozik. Ugyanakkor állománya a hatalmas elterjedési területén az intenzív vadászat ellenére is emelkedést mutat, tehát a hazai lelvések az egyedszám alakulásában nem játszanak szerepet. Elgondolkodtató az is, hogy miért nem kapott védett státuszt e madár? Azt gondolom tehát, hogy a faj szempontjából teljesen mindegy, hogy a hazai vadászok lelvének-e évi néhány száz szalonkát vagy sem. Azt is gondolom azonban, hogy érzelmi szempontból egyáltalán nem mindegy. Véleményem szerint még mindig van a hazai faunában néhány olyan faj, melynek vadászata megkérdőjelezhető. És nem azért, mert veszélyeztetett volna, hanem azért, mert semmi sem indokolja, hogy lelvéjék. Az ma már kevéssé fogadható el indokként, hogy „sportvadászunk”. Sport-e az, ami életek kioltásával jár? Természetesen tudom, hogy a vadászatra szükség van, de talán korlátozni lehetne azokra a fajokra, melyek vadászata, állományuk szabályozása tényleg szükséges. A szalonka nem tartozik ebbe a kategóriába, ott ma már valóban csak néhány száz vadász egyéni érdekéről, passziójáról van szó. És nem biztos, hogy ez elég indok a madarak lelvésére.

Valószínűleg ez az írás újabb vitát fog gerjeszteni, kicsit ez is volt a célom, különösen miután a következő szám javarészt a vadászattal kíván foglalkozni. Várjuk tehát és örömmel vesszük a témával foglalkozó leveleiket.

Péchy Tamás
főszerkesztő

TARTALOM

Vélemények és ellenvélemények	1
nemzeti parkok, tájvédelmi körzetek, védett területek	
A Dinnyési Fertő madárvilágáról	2
A tervezett Körös-Maros Nemzeti Park feladatai, napi gondjai	3
gyakorlati természetvédelem	
Természetvédelem vagy mégsem ami nem madár	5
A nyest	7
mme-hírek	
Elkészült az MME középtávú munkaterve	8
Vásároljon a MOL kutaknál	9
A DuPont folytatja az MME tűzokvédelmi programjának támogatását	10
Pro Natura díj	10
mozaik	
Természetgondozás: együttműködési technikák a természet megőrzése érdekében	11
Kezdődik a nemzetközi jelentőségű madár-élőhelyek jegyzékének felülvizsgálata	12
Lumma-rekord a mélyben	13
A BirdLife International Európai Konferenciája	13
kérdések – válaszok	
(Schmidt Egon rovata)	
A vakond nem eszik növényeket	15
tájak, emberek	
Dr. Beretzk Péter emlékezete	16
postaláda	
Fekete rigó	17
Szalonkás vélemény	17
Fülöpszállás mellett madarásztunk	19
Forrás mellett	19
Ragadozómadár-tenyésztési eredmények a Solymás Szakosztályban	20
hirdetések	20
rejtvény	21
csipogó	
Madárkalendárium	22
tizenévesek írták	
Vajon a dinoszauruszoktól származnak a madarak?	24
<i>A címlapon vörös vércse, Bagyura János felvétele, a hátlapon töviszűrő gébics, Haraszthy László felvétele.</i>	

madártávlat

Az MME kéthavonta megjelenő folyóirata.

Főszerkesztő: Péchy Tamás

Művészeti tanácsadó: Muray Róbert

Képszerkesztő: Péchy Tamás

Szerkesztőbizottság:

Drexler Szilárd, Dr. Kalotás Zsolt,

Kállay György, Márkus Ferenc,

Nagy Szabolcs, Pellingner Attila,

Schmidt Egon, Dr. Szép Tibor

Tördelőszerkesztő: Péchné Dohán Zsófia

Szedő: Bányai Lászlóné

Kiadja:

Magyar Madártani és

Természetvédelmi Egyesület (MME)

Felelős kiadó: Kállay György

Felelős terjesztő: Harangi István

Szerkesztőség:

1121 Budapest, Költő u. 21.

Levélcím: 1537 Bp., Pf. 391.

Telefon és fax: (1)175-8327

E-mail: postmaster@mme.zpok.hu

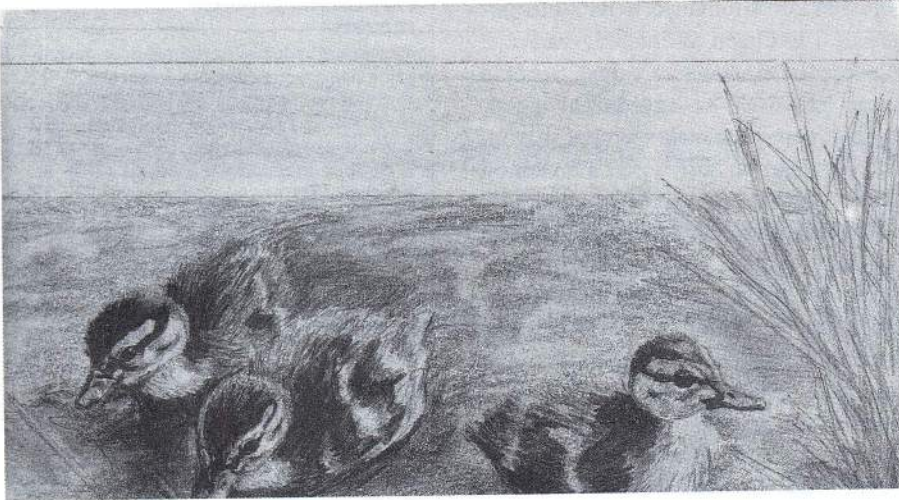
Kéziratokat nem örzünk meg

és nem küldünk vissza.

Nyomás: Kanalgém Kft.

ISSN 1217-7156

A Dinnyési Fertő madárvilágáról

Kacsacsemeték

Grafika: Fintha Mária

Az 1966-ban védetté nyilvánított 545 hektáros Dinnyési Fertő valamikor szerves része volt a Velencei-tónak, lefűződése a székesfehérvári vasútvonal és a 70-es út megépítésekor következett be. Ma a tóval csak a Kajtori-csatorna köti össze. Ez a csatorna vezeti le a Velencei-tó vízfeleslegét, ebből zsilipek segítségével a Fertő vízellátása is biztosítható. A Dinnyési Fertő a Velencei madárrezervátummal együtt egyike a Ramsari Egyezmény jegyzékébe felvett vizes területeknek. Zárt, csak engedéllyel látogatható.

Ha tavasszal keressük fel a területet, mindenütt gazdag madárvilágot figyelhetünk meg. Az átlagos márciusi időjárás mellett már a hónap első felében énekelnek a nádvilág elsőnek hazaérkező apró lakói, a fülemülesítkéék. Rendszeresen hallani őket a Kajtori-csatorna mindkét oldalán, egyes években feltűnően nagy számban. 1990. március 24-én például 27 éneklő hímét számoltam a csatorna közelében. Márciusban már fészükön ülnek a nagy kócsagok, a nyári ludak, a még sárgásbarna nádtenger felett újra ott keringenek a zsákmányt kereső barna rétihéják, az új kilátótoronyból pedig a legkülön-

bözőbb fajokat figyelhetjük meg a nádasok közé ékelt nagy vízfelületeken. Még ott úsznak a téli vendégek, füttyülő récék, néhány kis bukó vagy kerceréce, de a víz felett már kerregve úzik egy-

mást a nemrég érkezett böjti récék, az apró hullámokon nászruhás kanalas, tőkés és csörgő récék úsznak, de köztük mindig megfigyelhetünk néhány kendermagos récét is. A nád sűrűjében kis vöcsök trillázik, valahol bölömbika bummog, hangosan visít a guvat, szárcsák beszélgetnek egymással, és míg őket hallgatjuk, a búbos vöcsök párok pazar nászjátékában gyönyörködhetünk.

Április elején már énekelnek a csatorna partján a kékbegy hímekek, a hónap közepétől karicsolnak a nádírigók és a cserregő nádiposztáták, hosszasan pirreg a nádi tücsökmadár, a réten sárga billegetők kergetik egymást, bíbicek csapongnak a levegőben és a magasban szinte léghidat alkotva szállnak az érkező vagy éppen induló kanalgémek, vörös és szürkegémek. A tocsogók között komótos léptekkel keresi zsákmányát a faluban fészkelő gólyapár, a nászrepülő godák és piros lábú cankok flótázó kiáltásai és a körben éneklő mezei pacstírták trillái betöltik a levegőt.

A nyári hónapokban elsősorban a fenti madarakat láthatjuk, de sok a fiatal és júniustól fokozatosan csökken, majd teljesen megszűnik a madárénekek. Az időszak második felében már felbukkannak az első vonuló parti madarak, réti, füstös és pajzsoscankók keresgél-

Szürke cankó

Grafika: Zsoldos Márton

A tervezett Körös–Maros Nemzeti Park feladatai, napi gondjai

Libák

Fotó: Géczy Gábor

nek a gyorsan apadó víz miatt ekkorra rendszeresen megjelenő iszapos szegélyeken, felbukkan egy-egy gólyatölcs, a Kajtori-csatorna mellett a színpompás jégmadár, míg a Fertő felett dankasíralyok és kormos szerkők csapongnak.

Az őszi hónapok látványos színjátéka a libahúzás. Az észak felől érkezett vetési ludak nagy, több ezres csapatai évről évre felkeresik a Fertőt. Kisebb csapatok napközben is rendszeresen láthatók a vizen, isznak, fürdenek, majd újra a táplálkozóterületekre térnek vissza. A húzás késő délután indul, csapat csapat után érkezik, hogy a Fertő védett, biztonságos vizén töltsék az éjszakát. Az utóbbi években egyre több nagy lilik is látható a vetésiek között, de néha ritka vendégek, például egy-egy apácalúd is felbukkannak. Ebben az időszakban nagy récecsapatok, elsősorban tőkés és csörgő récék tanyáznak a Fertőn, és az esti libahúzás befejező részeként, már csaknem teljes sötétségben, a kifelé suhogó, táplálkozni induló csapataikat figyelhetjük meg.

A Dinnyési Fertő téli képe mindig az időjárás függvénye. Az elmúlt kemény és havas télben csak nádi sármányok, barkóscinegék, kék cinegék, ökörszemek és néhány áttelelő bölömbika jelentették a madárvilágot, enyhébb teleken viszont egyebek mellett nagy kócsagokkal, szürke gémeikkel, nyári ludakkal és guvatokkal is találkozhatunk.

Schmidt Egon

A Körösvidék természeti értékeit megőrző nemzeti parkra született első elképzelések lassan két évtizedesek. Az időnként felerősödő, majd elhamvadó tervek egyre gyakrabban törtek a felszínre, melyek a 90-es évek elejére kezdtek szervezett formát ölteni. A sűrűsödő kezdeményezések talaján alakult meg a Körös–Maros Nemzeti Parkért Egyesület, amely magánszemélyek, önkormányzatok, illetve egyéb intézmények összefogásával meghatározó társadalmi bázist jelent napjainkban is. Ebben az időszakban jegyezték be a Békés Megyei Nemzeti Parkért Alapítványt is.

Igazgatóságáról leválva, 1994. március 21-én megalakult, majd teljes gazdasági, hatósági függetlenségét szeptember elején nyerte el. Központként Szarvasra esett a választás, illetékességi területe a Körös-vidéket, a Körös–Maros közét és a Marosszöveget foglalja magába. A tervek szerint a nemzeti parkká nyilvánítás 1996-ban meg fog történni.

Az Igazgatóság központi személyi állományának, szervezeti struktúrájának, infrastrukturális szerkezetének kialakítása, felépítése nem könnyű feladat a jelenlegi politikai körülmények között. Az illetékességi terület sajátosságaihoz igazodó szervezet végleges for-

Nádiringó

Fotó: Péchy Tamás

Az Országgyűlés 1991-ben döntött a nemzeti park megalakításáról, melyet 1993-ban kormányhatározat követett. A határozat elrendelte a Körös–Maros Vidéki Természetvédelmi Igazgatóság megalakítását. Feladatuként a leendő nemzeti park szervezeti-szakmai struktúrájának kialakítását jelölte meg. Az új intézmény a Kiskunsági Nemzeti Park

máját 1996 második felére nyerheti el, azonban a maximális teljesítmény csak a helyi problémák részletes megismerése és a feladat elosztások lezárása után képzelhető el. Számos olyan gondal kell megküzdenni nap mint nap, amely egy hosszú múlttal rendelkező igazgatóság esetében már csak rutinszerű feladatokat jelenthet.

Az új igazgatóság szakmai feladatainak meghatározásakor elsők között szerepelt az eddigi kutatások áttekintése, könyvtárszerű tanulmánytár kialakítása. A további kutatási célok lefektetésénél elsődleges szempontként kezeltük a napi feladatok megoldását támogató, a kezelési irányelvek összeállításához nélkülözhetetlen ismeretek megszerzését. Ennek keretében indítottuk el a részletes tájtörténeti elemzéssel egybekötött vegetációtérképezéseket, amely a Pitvarosi, a Cserebökényi Tájvédelmi Körzetre, illetve a Körösvölgyi Természetvédelmi Területre már elkészült. A tudományos feltárások eredményei nélkül a készülő kezelési tervek elkészítése, illetve a nemzeti park zónabeosztásának véglegesítése elképzelhetetlen.

A nemzeti park fő egységeit a Biharugrai tavak és puszták, a Dévaványai tűzokrezervátum, Vésztő-Bélme gyer, a Körösök völgye, a Cserebökényi-, a Kígyósi-, a Pitvarosi-puszták, a Kardoskúti Madárrezervátum és a Maros-ártér fogják alkotni. A fő értékek közé a Körös vízrendszeréhez kötődő

ártéri élőhelyek és a löszfoltokkal, kunhalmokkal, laposokkal tarkított szikes puszták sorolhatók. A nemzeti park tervezett területe eléri az 50 ezer hektárt, melynek negyede saját kezelésben van. Szintén a hangsúlyos feladatok közé soroljuk a birtokügyek rendezését, hiszen az igazgatóság kezelésébe tartozó területeknél a legkönnyebb és a leghatékonyabb a természetvédelmi célok végrehajtása. Reméljük, hogy az alkotmánybírósági határozat nyomán született és a védettségi szint helyreállításáról szóló 1995. évi XCIII. törvény jelentősen javítani fogja e téren a természetvédelem pozícióit.

Nemzetközi kapcsolataink közül az 1995. évi FNNP tagfelvételt és az Arad Megyei Környezetvédelmi Ügynökséggel (Agentia de Protectia Mediului Arad) kiépített együttműködésünket kell kiemelni.

Az értékek megőrzése mellett fontosnak tartjuk a kultúralt bemutatás feltételeinek a megteremtését, a környezeti nevelés lehetőségeinek biztosítását térségünkben. Ennek keretében a déva-

ványai múzeumi központ bemutatási lehetőségeit gazdagítani kívánjuk, Szarvason egy igényesen kialakított oktatócentrum berendezését tervezzük, Kardoskúton pedig a Sóstói-telep természetvédelmi bemutatóközponttá történő átalakítását tűztük ki célul.

A természetvédelem népszerűsítése és az Igazgatóság önálló arculatának kialakítása is fontos feladat, melynek érdekében színvonalas tájékoztató táblák, kiadványok, képeslapok, szóróanyagok kihelyezését, illetve kiadását kezdtük meg. A helyi lapokban külön sorozatot indítottunk, melyben az értékek bemutatása mellett, a munkánk, a helyi aktualitások is helyet kapnak. Nem titkolt szándékunk, hogy minél több embert nyerjünk meg ügyünknek és élvezzük egyre erőteljesebb támogatásukat.

Reméljük, hogy nemzeti parkunk a közeljövőben megvalósul, és a mai néhez idők küzdelmeiből győztesen fog kikerülni a hazai természetvédelem.

Tirják László

Köröspart

Fotó: Matyikó Tibor

Természetvédelem vagy mégsem

*Pacsmagi-tavak
Természetvédelmi Terület*

A pacsmagi (alsómajszai) halastavak Tolna megyében, Tamástól 10 km-re, DK-re a Koppány-folyó völgyében találhatóak.

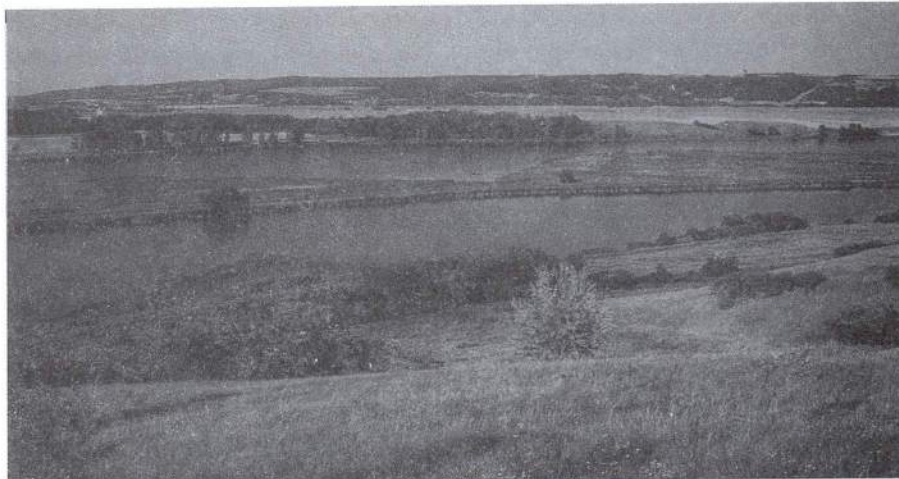
A hat tóból álló halastórendszert mesterségesen hozták létre. A legnagyobb tavat 1927-ben alakították ki az addig intenzíven művelt mezőgazdasági területen. 1957–59-ben még további öt tavat létesítettek, majd 1967-ben végrehajtott rekonstrukcióval – új zsilrendszer kiépítése – megemelték a tavak vízszintjét, s végleges helyre kerültek a teletetők.

A Koppány-folyó felduzzasztásával jelentősen megemelkedett a talajvízszint. Ennek következtében a tavaktól Ny-ra lévő szántók helyét mocsaras rétek foglalták el, így alakult ki egy a folyót szegélyező, helyenként 800–1.000 méterre kiszélesedő mocsárvilág. A külső területeket nedvesrétek szegélyezik, melyeknek együttes területe 120 hektár.

A kialakított tórendszer a Koppány-folyót 6 km hosszan övezi. A tavak együttes területe 150 hektár, a nádszigetek, nádszigetek mintegy 70 hektárnyit foglalnak el.

A terület 1990. IV. 23-án került védelem alá és a védett terület összesen 487,3 hektárt foglal magába, melynek 90%-át a nedves, vizes élőhelyek teszik ki.

A terület madárvilágának fajgazdagsága kimagasló. Az eddig regisztrált 214 faj közül 81 költ a területen, 93 rendszeres téli vendég, illetve őszi-tavaszi átvonuló, 40 táplálkozás céljából keresi fel a tórendszert a környező

Pacsmagi látkép

erdőkből, településekből.

A terület legértékesebb része az 1-es tó nádszigete, ahol egyetlen fa, bokor sincs, így az ott élő fajok mindegyike a nádasban költ. A sziget egyes gémkolóniáját kb. 180–200 fészkelő pár alkotja. A nagykovácsok, szürke gémekek, bakcsók 1956–57-ben telepedtek meg. A legnépesebb állományt, 40–50 párral, a bakcsók alkotják, kb. ugyanennyi nagykovács és 20–25 pár szürke gém költ a nádasban kialakult gémtelepen. A szürkegémek megtelepedése ilyen helyen meglehetősen ritka, az eredetileg fákon költő faj megfelelő terület hiányában telepedett meg a nádasban.

A kis kócsagok költése 1962-től bizonyított. Rendszeresen 2–5 pár telepszik meg. A gémfélék közül több pár költ a törpegémből, ritkán megtelepszik a vörösgém is. 1990-ben két pár kanalgém is fészket rakott, s öt fiókát neveltek fel. 1991-ben is megtelepedtek, költésük azonban sikertelen volt. Gyakori költőfaj a guvat, szárcsa, vízityúk, de mintegy 8–10 pár pettyes vízcicsibe, kis vízcicsibe is megtalálható a költő fajok között. Költési időszakban gyakran hallani az emberi szem elé ritkán kerülő haris recsegő, harsogó hangját. A gémtelep szomszédságában évek óta költ 2–4 pár barna rétihéja. A tóparti nádasok gyakori költőfajai a cserregő és énekes nádiposzáta, de megtalálható a foltos nádiposzáta, a nádírigó és a fülemülesítke is. Az eltérő élőhelyeket igénylő tücsökmadarak mindhárom faja, a berki, a nádi és a réti tücsökmadár is előfordul. Tavaszi énekük hallgatása csodálatos élményt nyújthat minden természetbarátnak.

A Gyulaji Rezervátumban költő kabasólyom, héja, karvaly, barna kánya, békászó sas gyakran megjelenik a tavak környékén táplálékot keresve. A rétisas rendszeresen keresi fel a területet szintén táplálékszerzés céljából. E vöröslistán is szereplő faj szintén a rezervátumban költ, de a táplálékának 60–70%-át a halastavak környékén ejti. „Étlapján” ritkán szerepel elhullott állat. Főként szárcsát, különböző legyengült récéket ejt, de a vízfelszín közelében úszó halat is kiemeli. A nyári hónapok állandó vendége a fekete gólya és a környező településeken költő fehér gólya. Az 1990-es évben kialakított partfalakban 250–300 pár partifecske, 10–15 pár gyurgyalag költ. De megtalálható a jégmadár is, mintegy 10–12 párral. A szintén a szalakótaalakúak közé tartozó búbosbanka is költ a területen. A földön fészkelők közül gyakori az erdei pityer, sordély, sárga billegető, fűrj és a fogoly. A tavaszi és őszi vonulások alkalmával a tömegfajok mellett jó néhány ritkább faj is előfordul.

Az őszi lehalászás után nagy számban keresik fel a tavakat a cankók. Gyakoribbak a pajzsos-, réti, erdei és a billegetőcankók. Ritkábbak a piros lábú és a kormos cankók. A szerkők közül mindhárom hazai költőfaj érinti a területet vonulása során. Így a fehérszárnyú, a kormos és a fattyúszerkő is megfigyelhető, főként a tavaszi vonulásuk alkalmával. A hazánkon átvonuló récék majd minden faja megfigyelhető, főként a tavaszi vonulásuk során. Az őszi vonulás alkalmával is érintik a területet, de jóval kisebb számban, mint tavasszal. Így látható a kanalas réce, nyílfar-

A védett területet táblák jelzik

Kanalasgém fióka

Molnár Zoltán felvételei

kú réce, füttyülő réce, kontyos réce. A rendszeres téli vendégek közül sem hiányoznak a ritkább récék. A tavak befagyása után a Koppányon látható néhány kerцерéce. Alkalmanként megjelenik a kis bukó, az északi búvár, illetve a sarki búvár. Rendszeres téli vendég a gatyás ölyv, s a rétisas, mely 1995. februárjában 13 példánnyal a legnagyobb számú ragadozó volt.

Sajnos a terület védetté nyilvánítása nem oldott meg minden problémát. Igaz ugyan, hogy az addig rendszeres nádégetést, nádvágást sikerült kiszorítani, s e tevékenységeknek már csak múltja van a területen. Viszont a mai napig nem sikerült kiszorítani a vadászatot, s általában a jogos, illetve jogtalan – mert ilyen is előfordul! – fegyverhasználatot. S e mellékesnek éppen nem mondható tevékenység megpecsételi a terület sorsát. A költési időszakban eldördülő lövés a madarakat felriasztja, s a tojások hőmérséklete rossz időjárásakor hamar a kritikus szint alá hűl, s megghiúsítja egy év teljes szaporulatát. Mint ahogy ez történt az elmúlt évben is. Mintegy 50 pár nagy kócsag, 30 pár szürke gém, 3

pár vörös gém, 6 pár kis kócsag épített fészket, s kezdte meg a költést! Egy bizonyos márciusi napon a hőmérséklet alig haladta meg a +5°C-ot. Erős É-ÉK-i szél mellett eső, havaseső esett. A lövéseket követően a fészkekről felszálló madarak mintegy 5–8 percet töl-

totték a levegőben, üresen hagyva fészkeiket. A tojások kihültek, s a gémkolónia szétszéledt. Mindössze nyolc pár szürke gém nevelt 3–5 fiókát sikeresen! Az eddigi számítások szerint e lövöldözés más fajok szaporodását is befolyásolta, s az 1994-es állomány nagyságot alapul véve, mintegy 6%-kal csökkent a költőpárok száma! A 81, területen költő faj 75-re csökkent!

Az őszi vonulást az olasz vendégvadászok teszik tönkre. Köztudott, hogy számukra nem létezik vadászetika – tisztelet a kivételnek –, s eltűnnek a fajok közti különbségek. Mindegy, hogy kicsi-nagy, fehér-fekete, csak repüljön, mozogjon, hogy lőhető legyen. A területen szerepelt cigányréce, csörgő réce, barátaréce, hogy csak a fontosabbakat említsem. De a réti pityer és erdei pacsirta sem kerülhette el a söréteket ontó puskacsövet. A terület – mint már említettem – 1990 óta áll védelem alatt, s a védelem kimondásának egyik fő oka volt a nádasban fészkelő gémkolónia. A vadászat, illetve a puska használat azonban a kolónia létét veszélyezteti.

Megoldást az égető problémára az jelentené, ha minél előbb felvinnék a Ramsari területek közé. Az előterjesztésen túl vagyunk, de érdemi intézkedés sajnos ez idáig nem történt. Hogy kit terhel a felelősség ez ügyben, nem az én dolgom kideríteni. Annyit viszont szeretnék megjegyezni, hogy e probléma égető, s ahogy múlik az idő egyre égetőbb lesz. Rend a területen csak akkor lesz, ha fegyvert még képen sem lehet a tavak környékére vinni!

Tilesch Gábor

Nagy kócsagok

Fotó: Péchy Tamás

A nyest

Lassan eszmélek álmomból, először azt hiszem, hogy ez is álom, de aztán tudatosul bennem, hogy ez nem álom, ezt valóban hallom és a fejem fölül a padlástérből jön. Dübögések, puffanások, mintha a fejemre akarna omlani a ház. Mi az ördög ez, villan belém, aztán rájövök. Nyest, pontosabban nyestek hancúroznak. Aztán az is eszembe jut, persze, hiszen a padlástér beépítésekor, kivettünk néhány téglát, ahol a csigát rögzítettük, s mivel ehhez közel van a cseresznyefa, szabad volt az út a nyestek előtt. Be is költöztek a padlásra. Az alvásnak természetesen vége, még szerencse hogy lassan hajnalodik, hát ki-kecmergek az ágyból és leülök az íróasztalom mellé. A dübögés persze folytatódik, s csak mikor világosodni kezd marad abba.

De miután képtelen vagyok zajban aludni, reggel első utam egy barátomhoz vezet, akitől elhozok egy fémcsapdát és egy negyed kiló marhahúst beletéve elhelyezem a padláson. Várom az éjszakát. Éjfél után el is kezdődik a ricsaj, de nem sokkal később abbamarad, aztán néma csend, aludhatok reggelig.

Reggel felmászva a padlásra örömmel látom, hogy a csapdában ott szaladgál a nyest, s vadul próbál kitörni. Betszem a csapdát az autóba és irány a közeli erdő, ahol kiengedem az éjszakai dübörgőt. Hazatérve természetesen az első dolgom, hogy befalazom a lyukat, s úgy látszik a csapda megtette a magát, mert a többi állat is elköltözött.

Grafika: Muray Róbert

Nyestportré

Fotó: Matyikó Tibor

Az egyesületbe érkező számos telefon alapján állíthatom, hogy nem én vagyok az egyedüli, akinek ilyen kalandban volt, vagy van része. Különösen gyakori ez a tél beáلتakor, illetve a szaporodási időszakban, amikor egy padlás kitűnő búvóhelyet jelent az állatoknak.

A nyest is azon állatok közé tartozik, amelyik kitűnően alkalmazkodott a környezet változásaihoz, az ember közelségéhez, sőt még keresi is azt. Hatalmas elterjedési területén – egész Európában honos, csak Angliából hiányzik, lévén, hogy a jégkorszak utáni időkben terjedt el Nyugat-Európában, s így a brit szigeteket már nem érthette el – mindenütt nagy számban él az emberi települések közelében, falvakban, városokban. Vackát gyakran lakóházak,

templomok, gazdasági épületek padlására rejti, ehhez elegendő számára, ha egy faág egy-két méterre van a tetőszerkezettől. Kitűnően ugrik, kúszik és mászik, tehát nem akadály számára a néhány méteres távolság.

Nyár végén párzik, s hosszú, kilenc havi vemhesség után áprilisban, májusban 3–5 vak kölyköt hoz a világra. Ez a kis állat – hossza maximum 50 cm – féltelmes ragadozó, és egyáltalán nem válogatós. Megfogja a denevért, pocokot, egereket, a vándorpatkányt, fiatal nyulat, kiszedi a fészekből a rigót, gerlét, verebet és amihez hozzáfér, sőt a tojásokat is. Szívesen fogyasztja a nagytestű bogarakat is. Növényi táplálékot is fogyaszt, különösen kedveli a gyümölcsöt (cseresznyét, meggyet, ep-

Elkészült az MME középtávú munkaterve

Mintegy féléves előkészítés után május 29-én az MME Elnöksége megtárgyalta és elfogadta az egyesület 1996–1998. időszakra vonatkozó középtávú munkatervét. A munkaterv elkészítése része annak a folyamatnak, ami 1993 végén kezdődött meg az MME természetvédelmi célkitűzéseinek megfogalmazásával, majd folytatódott a fajvédelmi tervek és élőhelyvédelmi koncepciók kidolgozásával és az MME szervezetfejlesztési stratégiájának elkészítésével.

A középtávú munkaterv tulajdonképpen nem tesz mást, mint konkretizálja az előbb említett dokumentumokban megfogalmazott országos jelentőségű feladatokat, határidőket, felelősöket és fontossági fokozatot rendel hozzájuk annak érdekében, hogy mérni tudjuk, mennyire közelítünk céljaink megvalósításához, illetve a rendelkezésünkre álló nagyon is korlátozott anyagi erőforrásokat a lehető leghatékonyabban használhassuk fel, és elősegítse a szükséges erőforrások biztosítását.

A munkaterv két fő részre tagolódik, amelyek a biológiai sokféleség védelmével, illetve a szervezet fejlesztésével kapcsolatos tennivalókat foglalják össze.

A védelmi részben alapvető jelentősége van az MME által szervezett kutatási tevékenységnek, amelynek legfontosabb eleme a már megkezdett monitorozás jellegű tevékenységek (ritka és telepeseen fészkelő fajok, gyakori énekesmadarak, vízimadarak szinkronja, fontos madárelőhelyek felmérése) folytatása, az ezzel kapcsolatos adatbázisok fejlesztése, a tagság ezirányú továbbképzésének elősegítése. Új elemként jelenik meg a tervben, hogy az MME a jövőben aktív szerepet kíván vállalni a veszélyeztetett madárfajok, illetve élőhelyeik természetvédelmi célú kutatásának szervezésében, az ezzel kapcsolatos prioritások meghatározásában. Ugyanakkor nem feledkezünk meg az alapkutatások folytatásáról sem, különösen nem az egyesületünkben hagyományosan erős vonuláskutatás folytatásáról.

A védelmi munkának továbbra is

egyik központi kérdése lesz a nemzetközi jelentőségű madárelőhelyek (IBAK), mint a természetvédelem számára kiemelt fontosságú területek védelme, amit továbbra is országos szinten kívánunk koordinálni annak érdekében, hogy a védelmükkel kapcsolatos intézkedések országos és nemzetközi politikai, szakmai és anyagi támogatást kaphassanak. A nemzetközi jelentőségű madárelőhelyek védelme mellett azonban az időszak végére szeretnénk, ha területi szervezeteink képesek lennének hasonló tevékenységet végezni az országos jelentőségű madárelőhelyeken is. A területek védelme érdekében szeretnénk tovább folytatni a Természetvédelmi Közalapítványi Hálózatunk fejlesztését és növelni az általuk birtokolt területek számát és kiterjedését.

A fajok védelmében az 1998-ig terjedő időszakban országos szinten elsődleges szerepet szánunk a hazánkban előforduló világszerte veszélyeztetett madárfajok (túzok, parlagi sas, haris, cigányréce, kis lilik, vékonycsőrű póling, csikosfejű nádiposzáta), valamint a fehér gólya, a kerecsensólyom, a kék vércse, a rétisas, a gyöngybagoly, az uhu, a szalakóta, a gyurgyalag, a goda, a piros lábú cankó és a sárszalonna, a gulipán, a gólyatöcs és a széki lile, továbbá a parlagi vipera és a denevérek védelmének. Ezek közül a túzok és a ragadozó madarak, valamint a parlagi vipera esetében szeretnénk tovább folytatni a függetlenített munkatársak és tagtársaink bevonásával végzett terepi védelmi programjainkat. A haris esetében szeretnénk az eddignél alaposabban megismerni az országos állomány helyzetét és konkrét védelmi intézkedéseket tenni a faj védelme érdekében, de valószínűleg nem alkalmaznánk függetlenített programvezetőt, hanem inkább a helyi csoportok ezirányú tevékenységét szeretnénk támogatni. A cigányrécével kapcsolatban pedig elsődleges feladatnak a faj ökológiájának beható tanulmányozását tekintjük, annak érdekében, hogy rendelkezünk a faj gyakorlati védelmét megalapozó naprakész tudományos ismeretekkel. A többi felsorolt faj esetében elsősorban a területi szervezetek és szakosztályaink, illetve az ezeken belül működő munkacsoportok aktív tevékenységére számíthatunk. Az itt nem említett fajok esetében

ret, szőlőt), de a dögöt sem veti meg. Vadászni általában szürkületkor és éjszaka jár, de a zavarásmentes területeken nappal is látható. Éjjel akár a nagyvárosok utcáin is találkozhatunk vele, ahol átvizsgálja még a szemetesedényeket is. Egyáltalán nem ijed meg az embertől, s ha úgy érzi, hogy már nem tud menekülni, azonnal támad. Ugyanakkor a fiatal állatok, fogságba kerülve, hamar megszelidülnek, s rendkívül ragaszkodókká és játékosakká válnak.

A nyest inkább magányos állat, csak a párválasztás és utódnevelés idején vannak együtt, aztán szétválik a család. Érdekes, hogy a nőtények vadászterülete jóval kisebb mint a hímeké. Egyegy állat viszonylag nagy territóriumot birtokol akár több száz hektárt is. A területüket szaganyaggal jelölik meg. Azon a területen egyébként ahol a vacca van, az állat nem vadászik, ennek nagy jelentősége van különösen az ember közelségében, hiszen így az állat nem vonja magára figyelmet.

A nyest szereti a tojást is

Fotó: Dr. Kalotás Zsolt

A nyestnek hazánkban gyakorlatilag nincs természetes ellensége, legfeljebb a vadmacska és az uhu, valamint a településeken a kutya, de csak abban az esetben, ha sikerül meglepnie az állatot. A túlszaporodott nyestállomány érzékeny károkat tud okozni a haszonállatok, pl. baromfi körében, de pl. sok gyöngybagoly is a számlájára írható, melyeket a templomtornyokban fog el. Magyarországon az utóbbi években lekerült a védett állatok listájáról, hiszen állománya annyira megerősödött, hogy nem kell tartanunk eltűnésétől.

Péchy Tamás

elsődleges célunk, hogy a megfelelő jogi szabályozás elérésével és az élőhelyek védelmével biztosítsuk a fajok védelmi helyzetének fenntartását, illetve javítását.

Védelmi tevékenységünk harmadik nagy területét az egyéb élőhelyek (kisvizetek, a halastavak, az erdők és a füves élőhelyek) védelme képezi. Az élőhelyek védelme érdekében az országos politika és jogalkotás befolyásolása az elsődleges célunk, amihez szükséges ezek állapotának, helyzetének folyamatos figyelemmel kísérése. Emellett célunk egyes területek kezelési terveinek elkészítése, és a földtulajdonosok, döntéshozók, valamint a társadalom tájékoztatása ezen élőhelyek védelmének fontosságáról és lehetőségeiről.

Továbbra is fontos része marad az MME tevékenységének az elektromos áramutések által okozott madárpusztulások elleni küzdelem. Tovább kívánjuk folytatni a veszélyes oszlopok felmérését és szigetelését, de a jogszabályok és szabványok megváltoztatásával szeretnénk megelőzni a gondok újratermelődését is.

A jogalkotás befolyásolása terén a most megalkotott természetvédelmi, vadászati és erdészeti törvények befolyásolása mellett a természetkímélő gazdálkodás számára a támogatás lehetőségét biztosító jogszabályok megalkotásának szorgalmazását és elősegítését tekintjük legfontosabb feladatunknak.

Az MME szervezeti fejlesztése érdekében egyik legfontosabb célunk, hogy a lakosság minél szélesebb körének felívjuk a figyelmét a természet védelmének fontosságára és az MME tevékenységére, aminek érdekében szeretnénk tovább növelni és tervszerűbbé tenni a megjelenésünket a sajtóban, több kiadványt megjelentetni és terjeszteni, lehetőleg nem csak a tagjaink körében. Ezt a célt szolgálja a Madarak és Fák Napja, valamint a Madármegfigyelő Napok évenkénti megrendezése is. Tovább kívánjuk fejleszteni meglévő jó kapcsolatainkat a döntéshozókkal és a szakmai érdekképviselőkkel annak érdekében, hogy természetvédelmi célkitűzéseinket elérhessük.

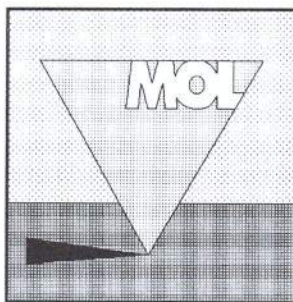
Szeretnénk, ha az MME neve ismét összeforrna a környezeti neveléssel úgy, mint ahogy az egy évtizeddel ezelőtt volt. Ennek érdekében megalakul az MME Környezeti Nevelési Bizottsága, ami az ezzel kapcsolatos egyesületi

program kidolgozását és koordinációját végezné. Emellett tovább folytatjuk a Madarász Sulik és Ovik hálózatának fejlesztését.

Szervezetfejlesztési tevékenységünk legfontosabb eleme, hogy növeljük az MME taglétszámát, ennek érdekében emeljük a tagsági szolgáltatások – köztük kiadványaink, folyóirataink, a tagokkal történő kapcsolattartás – színvonalát, amiben a Titkárság mellett meghatározó szerepe van a területi szervezeteknek, illetve az általuk szervezett programoknak.

A terv intézkedéseket fogalmaz meg a területi szervezetek megerősítése, illetve a szakmai munkát támogató új szervezeti egységek (pl. munkacsoportok, szakosztályok) fejlesztése érdekében. Emellett megfelelő lépéseket irányoz elő az egyesület irányítási és gazdálkodási rendszerének javítása érdekében is.

Nagy Szabolcs

Vásároljon a MOL kutaknál

Montecuccoli generális szerint a háborúhoz szükséges legfontosabb eszköz a pénz. Nos, a természetvédelem is egyfajta háború, amihez ugyancsak pénz szükséges, és sajnos egyre több és több.

Örömmel tudatom tagtársaimmal, hogy az idei évben is jelentős támogatást (mintegy ötmillió forintot) ad munkánkhoz az egyik legnagyobb magyar vállalat, a MOL Rt., amely négy kiemelt jelentőségű program szponzorálásával járul hozzá a természeti értékek megőrzéséhez. A ragadozómadár-, a tűzok- és a gólyavédelem mellett ez évben a parlagi vipera megmentése is a közös célok között szerepel.

A gyümölcsöző együttműködés eredményei hosszú távon éreztetik hatásukat. Ennek azonban nyilván előfeltétele, hogy ne csak az egyik fél nyúljon a zsebébe, hanem lehetőségeink szerint mi is nyújtsunk valamit.

Az adományozó – jelen esetben a MOL Rt. – joggal várja el, hogy az egyesület megemlítsse, mint a védelmi programok támogatóját a különböző kiadványokban, a sajtóban, a médiákban. Ennek biztosítása elsősorban az adott programok vezetőinek a feladata.

De mit tehet Ön, kedves Tagtársam, annak érdekében, hogy ez az együttműködés hosszú távon biztosítva legyen?

Gépkocsijába a MOL kutaknál vegyen üzemanyagot!

Dénes Péter

Már hallom is a furcsálló megjegyzéseket, hogy az MME a XX. század talán legnagyobb környezeti problémáját okozó gépkocsihasználatot reklámozza. Nos, természetesen erről nincs szó, de a mai ember autóval jár, s autóval járunk mi is akik feltjük a természetet. Sőt autók nélkül a fent felsorolt programjainkat sem tudnánk elvégezni, s az autókba ugyebár üzemanyag szükséges. A MOL Rt úgy látszik hosszú távon gondolja az MME-vel való együttműködést, s ez fontos a számunkra is. Azok az összegek, amikkel az egyes programjainkat támogatják jelentősek, s ha hosszú távon biztosítottak, akkor egyes részfeladatok folyamatosan megvalósulhatnak.

A civil társadalmakban, ami még nem a miénk, de remélhetőleg arrafelé haladunk, egyáltalán nem szokatlan az ilyenfajta együttműködés. Együttműködésről beszélek, mert nemcsak kapunk, de adunk kell. Azt gondolom tehát, hogy joggal kérhetjük tagtársainkat, hogy a MOL kutaknál tankoljanak, illetve vásároljanak. Azt gondolom, hogy ez is egyfajta melléállást jelent az egyesülethez, a hovatartozás, az azonosulás kinyilvánítását, ami egy társadalmi szervezet tagságának erőssége lehet. Aki belépett az MME-be, azért tette, mert szeretne valamit tenni a természet megóvásáért, elfogadta és egyetért az MME célkitűzéseivel, és hajlandó a lehetőségeihez mérten támogatni azokat. Nos, itt az alkalom. Ha már beletöltjük az üzemanyagot az autókba, tegyük ezt a MOL kutaknál. (szerk. megj.)

Barna kánya

Fotó: Péchy Tamás

Pro Natura díj

1996. évi Pro Natura díjasok: Fekete Gábor akadémikus, ökológus; Kállay György a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület elnöke; dr. Lehmann Antal igazgató, Dél-Dunántúli Természetvédelmi Igazgatóság; dr. Surányi Dezső tudományos tanácsadó; dr. Vida Gábor akadémikus, genetikus.

A DuPont ismét támogatja a tűzokvédelmet

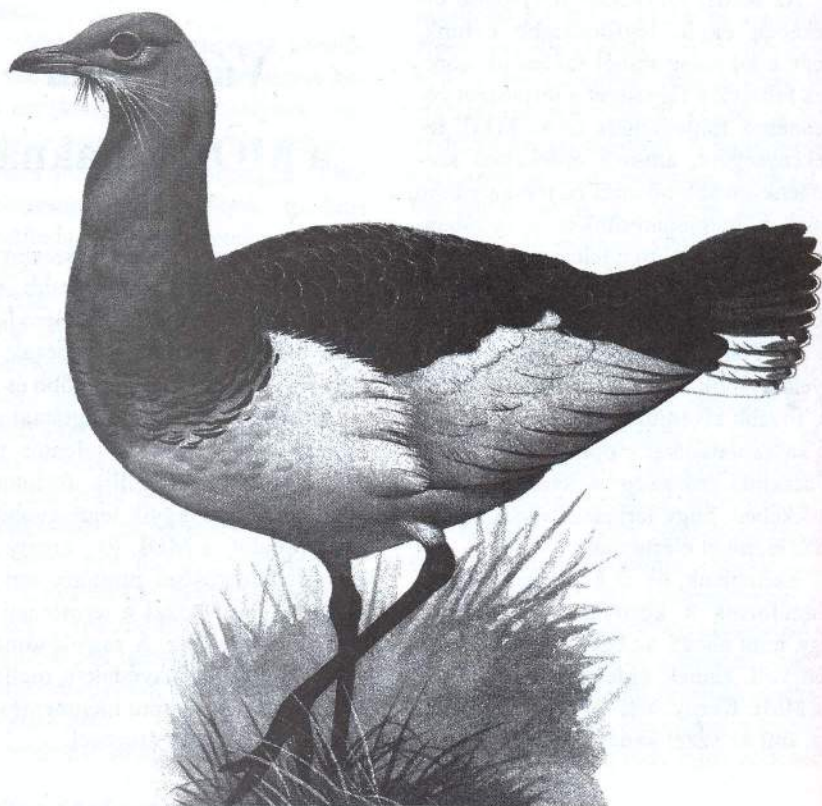
A DuPont Conoco Hungary Kft. az idén is folytatja az MME tűzokvédelmi programjának támogatását, hiszen a vegyipari cég üzleti filozófiájának fontos része a környezet állapotáért érzett felelősség, amit a „Barátságban a természettel” jelmondatuk is kifejez. Fatér

Imre – az MME Tűzokvédelmi Programjának vezetője szerint: „A DuPont támogatása nem csak az anyagiak miatt fontos számunkra. A közös szakmai be-mutatók kiváló lehetőséget kínálnak,

hogy a mezőgazdasági termelők széles körével találkozzunk, és így újabb szakmai kapcsolatokat alakíthassunk ki a tűzok védelme érdekében”.

N. Sz.

„A természet szolgálatában”

Természetgondozás: együttműködési technikák a természet megőrzése érdekében

Manapság úton-útfélen azt hallani, hogy szakítani kell az ósdi rezervátum-szemlélettel, és legalább táji léptékben kell gondolkodni, ha a természet, az alapvető ökológiai rendszerek működőképességének védelméről van szó. A gyakorló természetvédő számára azonban nagy kérdés, hogyan lehet ezt meg is valósítani. A természetvédelmi kezdeményezéseket ugyanis gyakran éri az a kritika, hogy akadályozzák a fejlődést, korlátozzák a tulajdonost földjének használatában, és így tovább. Azt hiszem, tagtársaim többsége már hallott ilyen érvelést. A gazdasági és társadalmi átalakulások következtében pedig, azt hiszem, egyre gyakrabban fogunk is

hallani még ilyeneket.

Ha megoldást szeretnénk találni erre a konfliktusra, akkor kézenfekvő ott körülnézni, ahol a magántulajdont a legnagyobb mértékben tiszteletben tartják, azaz az Amerikai Egyesült Államokban. Ezért az elmúlt év őszén egy egyhónapos tanulmányúton vettem részt az USA északkeleti területein, Új-Angliában.

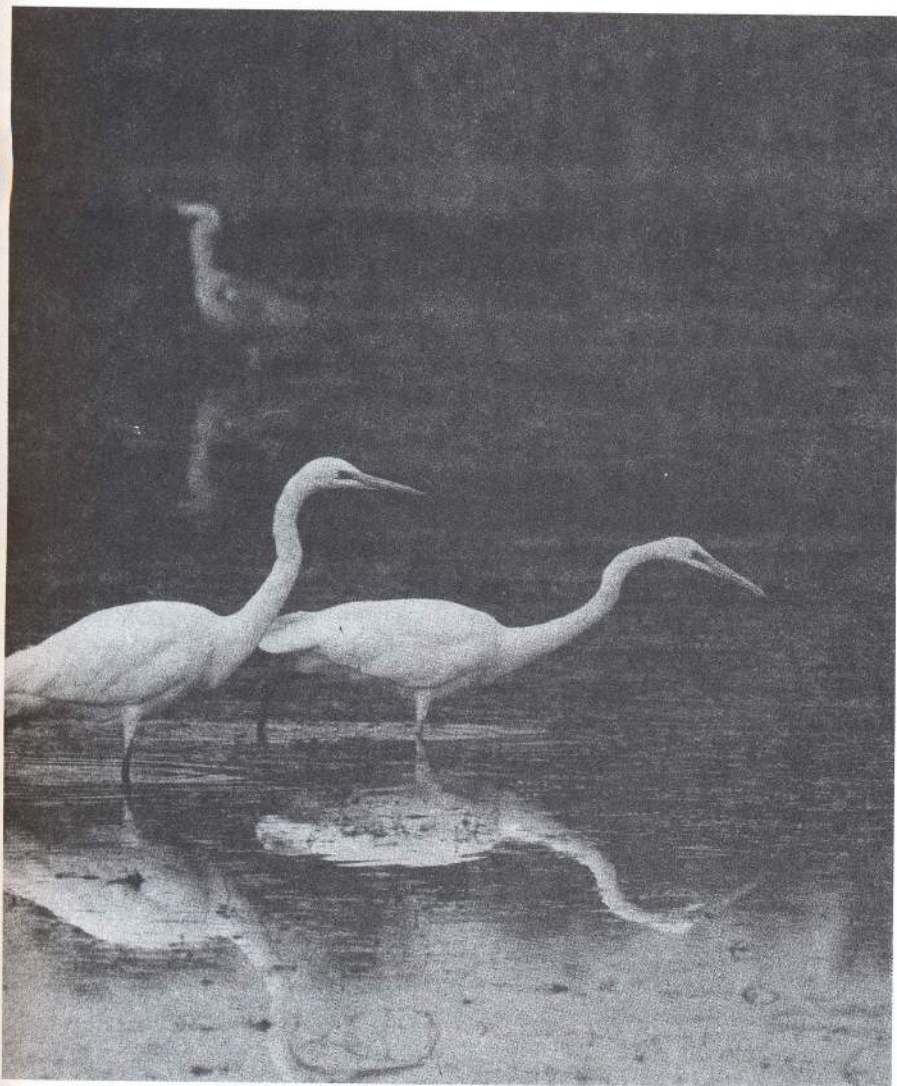
Amerikában a hagyományos értelemben vett védett területek többnyire szövetségi, állami, vagy társadalmi természetvédelmi szervezetek tulajdonában állnak, azaz a védelem alapját a tulajdonjog megszerzése jelenti. Azonban ez a módszer egyike a legdrágábbak-

nak, hiszen a területet meg kell vásárolni. Így érthető, hogy ez a módszer általában nem alkalmas arra, hogy általa nagy területek védelmét biztosítsák – bár vannak kivételek szép számban. A másik alternatíva, a jogi szabályozás pedig elég korlátozott lehetőségekkel rendelkezik a tulajdonjog alkotmányban rögzített szentsége miatt.

A hagyományos természetvédelem korlátainak felismerése tehát az USA északkeleti államaiban elvezetett a természetgondozás (land stewardship) filozófiájának kialakulásához. Ez a kifejezés egy olyan interdiszciplináris megközelítést takar, amely többé már nem csak az egyes ritka fajok, vagy élőhelyek megőrzésére koncentrál, hanem az ember és környezete hamonikus együttélését kívánja elősegíteni. A természetgondozás elvei szerint a gazda felelős a birtokán található természeti értékek megőrzéséért, rajta múlik azok fennmaradása, ezért ő a természetgondozással foglalkozó szervezetek tevékenységének elsődleges célpontja. A lehetőségek sokfélesége idővel a technikák sokaságának kialakulásához vezetett.

Az oktatás és a tájékoztatás nem véletlenül az alapja minden természetgondozási programnak. Sokszor már akkor is jelentős eredményeket érhetünk el, ha a földtulajdonosokat, gazdálkodókat megismertetjük földterületük természeti értékeivel és azokkal az egyszerű módszerekkel, amelyekkel megóvhatják azokat.

Még mindig nem igényel jelentős anyagi áldozatokat, ha azoknak a gazdáknak a munkáját, akik a legtöbbet teszik a természet megőrzéséért valamilyen formában (pl. emlékérem, cikk) erkölcsileg elismerjük. Az emberek ugyanis szeretnek a közösség hasznos tagjának mutatkozni (legalábbis Amerikában), és ezért olykor hajlandók némi anyagi előnyökről is lemondani. A tanulmányút során érdekes volt látni, amint a világ egyik jelentős erdőtulajdonos és papíripari cégének a képviselője büszkén mutogatta azokat a szóróanyagokat, amelyekben az erdeikben található természeti értékeket mutatták be, illetve beszélt arról az eljárásról amellyel kiválasztják a hosszú távon megóvandó erdőrészeket. Természetesen nem öncélúan. A cég számára ugyanis hosszútávon kifizetődő jó gaz-

Nagy kócsagok

Székicsér család

Péchy Tamás felvételei

dának mutatkozni és elkerülni a zöld szervezetek vadjait, hogy nem fenntarthatóan gazdálkodnak. Ebben az esetben ugyanis csökkenne a termékeik piaci értéke.

A társadalmi, de újabban az állami és szövetségi természetvédelmi szervezetek is gyakran alkalmazzák azt a módszert, hogy szóbeli megállapodásokat kötnek a föld tulajdonosával, illetve tanácsokat adnak neki a terület kezelésére vonatkozóan. Ennek még szintén nincs semmilyen jogi következménye, de elősegíti a terület szakszerű kezelését és a kellő bizalom kialakítását a földtulajdonos és a társadalmi szervezet aktivistája között. A bizalom azért is nagyon fontos, mert ezek a kapcsolatok általában hosszú időre szólnak és a jogi következményekkel járó viszonyt többnyire jónéhány éves kapcsolattartás előzi meg. E módszer érdekes példája a Main Critical Areas Program, amelynek keretében a Main államban található kis kiterjedésű, de értékes élőhelyek védelmét tűzték ki célul.

Az együttműködés eredményessége tovább növelhető, ha a védelem érdekében úgy kérünk kisebb áldozatokat a gazdálkodóktól, hogy valamilyen kisebb ellentételezést is adunk nekik, pl. fészekvédelmi intézkedésért cserébe. Ez általában nem olyan nagyságrendű, mint egy esetleges kártérítés, hanem inkább csak nagyobb odafigyelésre ösztönöz. Jobb anyagi lehetőségekkel rendelkező szervezetek, illetve az állam nagyobb léptékű kezelési támogatásokat is adhatnak. Ennek indoka általában az, hogy ezáltal segítsék azokat a természetvédelmi szempontból kívánatos gazdálkodási módokat, amelyek

egyébként gazdasági szempontból nem lennének életképesek.

A támogatások egyik különleges formája az Egyesült Államokban a természetvédelmi szolgalmi jog. Ennek keretében a természetvédelmi szervezetek a földtulajdonhoz fűződő jogok közül csak néhányat, így pl. a beépítéshez, a látogatáshoz, vagy a vadászathoz való jogot vásárolják meg, a terület viszont továbbra is a korábbi gazda tulajdonában marad, aki folytathatja rajta korábbi tevékenységét. Nem gyakorolhatja viszont azokat a jogait, amelyeket megvásároltak tőle. Ez a módszer elsősorban a beépítetlen területek védelmét, tájképi értékek megóvását, vagy a közösségi használat (pl. természetjárás) lehetőségét szolgálhatja. Ezeket a jogokat a non-profit szervezetek általában viszonylag olcsón megszerezhetik, hiszen a tulajdonosnak e jogok eladásával csökken a birtokának az értéke és ennek következtében kevesebb adót kell fizetnie. Az Essex County Greenbelt Association – egy kisebb térségi alapítvány Massachusetts államban – például ezt a módszert alkalmazza értékes területek beépítésének megakadályozására, illetve ökológiai folyósók és pufferövezetek fenntartására.

A természetgondozás tehát olyan módszereket alkalmaz, amelyek segítségével nem kell várni állami intézkedésekre. Ugyanis nem próbálja rákényszeríteni a gazdákat a helyes magatartásra, hanem partneri viszonyt alakít ki a természetvédő szervezet és a gazdálkodó között a természeti értékek megőrzése érdekében.

Nagy Szabolcs

Kezdődik a nemzetközi jelentőségű madárélőhelyek jegyzékének felülvizsgálata

A BirdLife International elődje, a Nemzetközi Madárvédelmi Tanács (ICBP) és a Nemzetközi Vízivadkutató Iroda (IWRB) 1989-ben adta ki a *Fontos Madárélőhelyek Európában* című könyvet, amely 32 ország több, mint 2.400 területének adatait tartalmazta. A könyvet eljuttatták a döntéshozók, a kormányzati és a nem-kormányzati szervezetek széles köréhez. Az elmúlt években több nemzeti kiadása is megjelent, így hazánkban is (Waliczky, 1992: *Európai Jelentőségű Madárélőhelyek Magyarországon*). Ma már a kontinens 27 országában működik nemzeti program a fontos madárélőhelyek védelmére.

Az elmúlt években a fontos madárélőhelyek kiválasztása Európa mellett más kontinenseken is megindult, így például 1994-ben megjelent a Közép-Kelet fontos madárélőhelyeit tartalmazó könyv. Hasonló program folyik azonban Afrikában és még sok más térségben. A fontos madárélőhelyek védelme a BirdLife egyik legfontosabb programjává vált.

A fontos madárélőhelyek globális hálózatának kialakítása azonban megkövetelte a területek kiválasztására szolgáló kritériumrendszer, majd ennek alapján a területek felülvizsgálatát. Az elmúlt két évben többszöri egyeztetés eredményeként kialakult egy koherens kritériumrendszer, és elkészült az a számítógépes program, amely a fontos madárélőhelyekre vonatkozó adatok nyilvántartására és feldolgozására szolgál.

MAGYAR MADÁRTANI ÉS TERMÉSZETVÉDELMI EGYESÜLET ALAPSZABÁLYA

1. Az Egyesület neve, székhelye

- 1.1. Az Egyesület neve: Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (röviden: MME) Angolul: BirdLife Hungary
- 1.2. Székhelye: 1121 Budapest, Költő u. 21.
- 1.3. Az Egyesület jelképe: dürgő tűzokkakas, mellette jobbra ferde MME felirat.
- 1.4. Az Egyesület jelmondata: „A természet szolgálatában”.

2. Az Egyesület célja

- 2.1. A természet, ezen belül különösen a madárvilág védelmének társadalmi támogatása.
Az Egyesület céljai elérése érdekében:
  - ♦ elősegíti a természeti értékek és a természetvédelem célkitűzéseinek megismerését, népszerűsítését,
  - ♦ növeli a természetvédelem támogatóinak körét,
  - ♦ fontos feladatának tekinti az ifjúság természetvédelmi szemléletének kialakítását,
  - ♦ természetvédelmi kutatásokat, védelmi programokat szervez és hajt végre,
  - ♦ szaktanácsadással segíti az állami, önkormányzati szervek, valamint a gazdálkodó és társadalmi szervezetek természetvédő munkáját,
  - ♦ részt vesz a nemzetközi természetvédelmi szervezetek munkájában.

3. Az Egyesület tagjai

- 3.1. Az Egyesület tagja lehet minden természetes és jogi személy. Az Egyesület az alábbi tagsági formákat ismeri el:
  - ♦ alapító tag,
  - ♦ rendes tag,
  - ♦ családi tag,
  - ♦ pártoló tag,
  - ♦ örökös tag,
  - ♦ tiszteletbeli tag,
  - ♦ támogató szervezet.
- 3.2. *Alapító tag:* aki az Egyesület alapításában részt vett.
- 3.3. *Rendes tag:* az a magyar, vagy külföldi természetes személy lehet, aki az Egyesületbe történő felvételét írásban kéri és az éves tagdíjat befizeti.
- 3.4. *Családi tag:* egy család tagjai (szülők és gyermekeik) igénybe vehetik a családi tagság kedvezményét. A család tagjait külön-külön mindazok a jogok és köteleességek megilletik, mint a rendes tagokat.
- 3.5. *Pártoló tag:* az a tag, aki az éves rendes tagdíj legalább kétszeresét fizeti be.
- 3.6. *Örökös tag:* az a magyar állampolgár lehet, akinek madártani és természetvédelmi munkássága elismeréseként az Elnökség ezt a címet adományozza. Az örökös tag nem köteles tagdíjat fizetni.
- 3.7. *Tiszteletbeli tag:* az a külföldi állampolgár lehet, akinek a madártani és természetvédelmi munkássága elismeréseként az Elnökség ezt a címet adományozza. A tiszteletbeli tag nem köteles tagdíjat fizetni.
- 3.8. *Támogató szervezet:* az a jogi személy és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet lehet, aki az Egyesület céljait magáénak vallja, csatlakozási szándékát írásban bejelenti, és éves tagdíját befizeti.
- 3.9. A tagok felvételének és nyilvántartásának ügyében az Elnökség intézkedik.
- 3.10. A tagsági viszony (az örökös és tiszteletbeli tagság kivételével) egy évre szól és a következő évi tagdíj befizetésével hosszabbítható meg.
- 3.11. Az egyesületi tagság megszűnik:
  - ♦ a tagság meghosszabbításának elmulasztásával,
  - ♦ a tag halálával,
  - ♦ a tag kilépésével,
  - ♦ a tag kizárásával.
- 3.12. Tagot kizárni csak fegyelmi határozattal lehet.
- 3.13. A tagok jogai:
  - ♦ részt vehetnek az Egyesület valamennyi nyilvános rendezvényén,
  - ♦ részt vehetnek az Egyesület területi szervezetei és szakosztályai munkájában,
  - ♦ az egyesületi célok elérése érdekében javaslatot terjeszthetnek az Egyesület bármely testülete elé,
  - ♦ használhatják az Egyesület könyvtárát, archívumát, madárvártáit, ingó és ingatlan vagyontárgyait az ezekre vonatkozó külön szabályoknak megfelelően,
  - ♦ az alapszabály által meghatározott módon élhetnek szavazati jogukkal,
  - ♦ a nagykorú tagok – amennyiben a közügyek gyakorlásától nincsenek eltiltva – bármely tisztségre megválaszthatók.
- 3.14. A tagok kötelességei:
  - ♦ a természetvédelem írott és íratlan szabályainak, az Egyesület alapszabályának és más szabályzatainak betartása,

betartatása,

- ♦ lehetőségeikhez mérten részt venni az Egyesület célkitűzéseinek megvalósításában,
- ♦ az Egyesület tagjához méltó magatartást tanúsítani,
- ♦ a tagdíj befizetése.

4. A Közgyűlés

- 4.1. Az Egyesület legfőbb szerve a közgyűlés, amely küldöttközgyűlés formájában kerül megtartásra (továbbiakban: Közgyűlés).
- 4.2. Közgyűlést évente kell tartani, de rendkívüli közgyűlést kell összehívni, ha azt a tagok egyötöde az ok és a cél megjelölésével írásban kéri. A Közgyűlést az elnök írásban hívja össze – a napirendek közlésével – legalább az ülést megelőzően három héttel.
- 4.3. A Közgyűlésen a tagokat választott küldöttek képviselik. A küldöttek számát úgy kell meghatározni, hogy minden területi szervezetet 50 tagig 2 fő, 51–100 tag esetén + 1 fő képviseljen. Ezen felül jogosultak minden megkezdett száz tag után további egy-egy küldött delegálására. Az MME Elnöksége, az Ellenőrző Bizottság és a Fegyelmi Bizottság tagjai automatikusan küldöttek.
- 4.4. A Közgyűlésen minden tag részt vehet, de szavazati joga csak a küldötteknek van. A szavazás – az egyesületi tisztségviselők megválasztását is beleértve – nyílt. Az elnök köteles azonban titkos szavazást elrendelni, ha azt a jelenlevő küldöttek 30%-a kéri. Ez a szavazásra vonatkozó szabály érvényes az Egyesület minden szervére.
- 4.5. A Közgyűlés akkor határozatképes, ha azon a küldöttek fele jelen van. Ha a Közgyűlést határozatképtelenség miatt el kell halasztani, akkor az ugyanazon napon fél órával később másodsorra összehívott Közgyűlés a megjelentek számára tekintet nélkül határozatképes az eredeti napirendben szereplő kérdésekben. Ezt a szabályt kell alkalmazni az Egyesület minden szervére, ha az Alapszabály másként nem rendelkezik.
- 4.6. A Közgyűlés jogosult minden az Egyesületet érintő kérdéssel dönteni. A rendkívüli közgyűlés azonban csak azzal a kérdéssel foglalkozhat, amelynek eldöntésére összehívták.
- 4.7. A Közgyűlés kizárólagos hatáskörébe tartozik:
  - ♦ az alapszabály megállapítása és módosítása,
  - ♦ az Egyesület más egyesülettel történő egyesülése,
  - ♦ az Egyesület feloszlata,
  - ♦ belépés egyesületi szövetségbe,
  - ♦ az Egyesület országos tisztségviselőinek (Elnökség, Ellenőrző Bizottság, Fegyelmi Bizottság elnökei és tagjai) megválasztása öt éves időszakra,
  - ♦ a tagdíjak megállapítása,
  - ♦ az Elnökség és az Ellenőrző Bizottság éves beszámolójának elfogadása,
  - ♦ az Egyesület éves költségvetési tervének és éves pénzügyi beszámolójának az elfogadása,
  - ♦ az Egyesület célkitűzéseinek jóváhagyása,
  - ♦ az Egyesület más szervei (Elnökség, Fegyelmi Bizottság, Területi Szervek csoportgyűlése) által hozott döntések elleni fellebbezés elbírálása,
  - ♦ döntés ingatlan elidegenítéséről a természetvédelmi célra vásárolt földterületek kivételével, amelyek el nem idegeníthetők.
- 4.8. Az Egyesület más szervei (Elnökség, Fegyelmi Bizottság, Területi szervek csoportgyűlése) által hozott döntések ellen a kézhezvételtől számított 15 napon belül lehet a Közgyűléshez címzett fellebbezést a döntést meghozó szervnél benyújtani, amely azt köteles az Elnökhöz továbbítani. A fellebbezéseket az Elnök terjeszti a Közgyűlés elé.
- 4.9. A Közgyűlés döntéseit általában egyszerű többséggel hozza ez a szabály érvényes az Egyesület minden szervére, de minősített többség - azaz a jelenlevő küldöttek kétharmadának egybehangzó szavazata - szükséges az alábbiak eldöntéséhez:
  - ♦ az alapszabály megállapítása és módosítása,
  - ♦ az Egyesület más egyesülettel történő egyesülése,
  - ♦ az Egyesület feloszlata,
  - ♦ belépés egyesületi szövetségbe.
- 4.10. A Közgyűlésekről jegyzőkönyvet kell vezetni, ami tartalmazza a tárgyalt napirendeket, a határozatokat és a szavazások eredményeit. A jegyzőkönyv vezetéséről az elnök gondoskodik.

5. Elnökség

- 5.1. Az Elnökség 5–12 tagból áll. Tagjai: az elnök, az 1–4 alelnök és az elnökségi tagok.
- 5.2. Az Elnökség feladata az egyesületi munka elvi irányítása az Alapszabálynak, a Közgyűlés határozatainak és az egyesület célkitűzéseinek megfelelően. Ennek megfelelően az Elnökség jogosult dönteni minden olyan kérdésben, amelyet az Alapszabály nem utal a Közgyűlés, vagy más szervezeti egység hatáskörébe.
- 5.3. Az Elnökség kizárólagos hatáskörébe tartozik:
  - ♦ az MME egészére vonatkozó szabályzatok kiadása,
  - ♦ az MME szervezeti egységeire vonatkozó szabályzatok jóváhagyása,
  - ♦ az MME munkatervének jóváhagyása,
  - ♦ más szervezetekkel történő nemzetközi és országos szintű együttműködés jóváhagyása,
  - ♦ döntés az egyesületi költségvetés évközi módosításáról, de ez összességében nem haladhatja meg a költségvetés 25%-át,

- ♦ szervezeti egység létesítése,
  - ♦ szervezeti egység vezetőségének, illetve a szervezeti egység működésének a felfüggesztése,
  - ♦ az MME alkalmazottait irányító ügyvezető igazgató kinevezése,
  - ♦ Tudományos Tanács elnökének és tagjainak felkérése,
  - ♦ alapítvány, gazdasági társaság létesítése, és ez utóbbi felszámolása,
  - ♦ országos programok, kampányok és akciók jóváhagyása.
- 5.4. Az Elnökség működésére vonatkozó részletes szabályokat, tagjainak feladatkörét az MME Szervezeti és Működési Szabályzata (továbbiakban SZMSZ) határozza meg.
- 5.5. Az Egyesületet az elnök és az alelnökök képviselik, akik egyedül aláírhatnak. Az elnök eljárhat minden olyan ügyben, amelyet jogszabály, vagy az Alapszabály nem utal más szerv hatáskörébe. Az elnök egyes jogköreit az Elnökség többi tagjára, a területi szervezet és szakosztály vezetőkre, illetve az Egyesület ügyvezető igazgatójára átruházhatja az MME SZMSZ-ében meghatározottak szerint.

6. Ellenőrző Bizottság

- 6.1. Az Ellenőrző Bizottság (továbbiakban EB) tagjainak száma 3 fő.
- 6.2. Az EB tagjai más választott egyesületi tisztséget nem tölthetnek be.
- 6.3. Az EB feladata az Egyesület alapszabályszerű működésének, pénz- és vagyongazdálkodásának ellenőrzése. Ennek érdekében az Egyesület tisztségviselőitől, dolgozóitól felvilágosítást kérhet, szükség esetén szakértőket vehet igénybe. Az EB elnöke, vagy az általa megbízott tag tanácskozási joggal részt vehet az Elnökség ülésein.
- 6.4. Az Ellenőrző Bizottság működési rendjét és vizsgálati körét maga határozza meg.
- 6.5. Az ellenőrzés tapasztalatairól az EB elnöke évente beszámol a Közgyűlésnek. Az Egyesület éves beszámolóját az EB kötelező előzetesen megvizsgálni, és ennek eredményéről a Közgyűlésnek beszámolni.

7. Fegyelmi Bizottság

- 7.1. A Fegyelmi Bizottság (FB) tagjainak száma 3 fő, az elnök és a két tag. Emellett a Közgyűlés 1–2 póttagot is választ. Az FB tagjai más országos egyesületi tisztséget nem tölthetnek be. Amennyiben az FB valamely tagja akadályoztatva vannak, az FB elnöke póttagot kér fel. Az FB elnökének akadályoztatása esetén az elnöki tisztelet a névsor szerinti első tag veszi át.
- 7.2. A FB feladata a Közgyűlés által elfogadott Fegyelmi Szabályzat (1. sz. melléklet) alapján a fegyelmi eljárást lefolytatni és a fegyelmi határozatot meghozni.

8. Területi szervezetek

- 8.1. Az MME helyi képviselete és a térségben dolgozó tagság összefogása érdekében az Egyesület a tagságot területi szervezetekbe szervezi. A területi szervezeteket az Egyesület Név és Címjegyzéke tartalmazza. Minden tag valamelyik területi szervezethez tartozik, de egy tag csak egy területi szervezetben lehet tag. Az újonnan jelentkező tagok az általuk választott, ennek hiányában a lakóhelyük szerint illetékes területi szervezetbe kerülnek bejegyzésre, de később átjelentkezhetnek bármelyik másik területi szervezetbe.
- 8.2. Az MME területi szervezetei általában nem önálló jogi személyek, kivéve azokat, amelyeket a Közgyűlés az alapszabály módosítása keretében azzá nyilvánít. Az önálló jogi személy területi szervezeteket az Alapszabály 2. sz. melléklete tartalmazza.
- Önálló jogi személlyé az a területi szervezet nyilvánítható, amelynek legalább 100 fizető tagja van és pénzforgalma a megelőző három évben meghaladta az MME költségvetésének 3%-át.
- 8.3. A területi szervezet tevékenységét a jogszabályok, az alapszabály és az Egyesület egyéb belső szabályai, a Közgyűlés és az Elnökség határozatai alapján végzi.
- A területi szervezet saját képviseleti szervvel (vezetőség) rendelkezik, amely a területi szervezet működési területén jogosult az MME képviseletére.
- A területi szervezet vezetőségének létszáma: 3–11 fő.
- Tisztségviselői: elnök, titkár, gazdasági vezető, de választhatók még alelnökök, titkárhelyettesek.
- 8.4. A nem önálló jogi személy területi szervezetek önálló jogokat nem szerezhetnek, kötelezettségeket nem vállalhatnak. A területi szervezet pénzgazdálkodása az MME költségvetésének része, de az általa megszerzett bevételek felhasználásáról önállóan dönthet.
- A területi szervezet tevékenységét az Egyesület célkitűzéseire illeszkedő munkaterv alapján végzi.
- A területi szervezet működésének részletes szabályait a Szervezeti és Működési Szabályzat határozza meg.
- A területi szervezet működésének hatékonyabbá tétele érdekében a csoportgyűlés dönthet területi munkacsoportok létesítéséről, amely a területi szervezet vezetőségének jóváhagyása mellett végzik tevékenységüket. A munkacsoport vezetőjét a területi szervezet csoportgyűlése választja meg.
- 8.5. A területi szervezet évente egyszer – a Közgyűlést megelőzően – csoportgyűlést tart küldötteinek és – legalább ötévenként – vezetőségének megválasztása, az előző évi beszámoló, a munkaterv és pénzügyi tervének elfogadása, illetve a területi szervezet és az Egyesület helyzetének, belső ügyeinek megvitatása céljából.
- Az ülés akkor határozatképes, ha azon a területi szervezet tagjainak harmada jelen van.
- A csoportgyűlésről emlékeztetőt kell készíteni, amit az Egyesület elnökének tájékoztatás és irattározás céljából meg kell küldeni.
- 8.6. Új területi szervezet alakítását legalább 30 felnőtt tag, az Elnökség, vagy a Közgyűlés kezdeményezheti.
- A területi szervezet megalakítását a Közgyűlés engedélyezi, amennyiben a csoport hosszú távú működése

1 9 0 0 1 2 4 3 9 1 9 9 5 3 1 0 1

Statisztikai számjel

0 1

MAGYAR HADÉSZERV K. EGYES.

MÉRLEG Eszközök (aktívák)

adatok E Ft-ban

Sor-szám	A tétel megnevezése	Előző év	Tárgyév
a	b	c	d
01.	A. Befektetett eszközök (02.+09.+16. sor)	17.017	23.153
02.	I. IMMATERIÁLIS JAVAK (03.-08. sorok)	224	245
03.	Vagyoni értékű jogok		
04.	Üzleti vagy cégérték		
05.	Szellemi termékek	224	245
06.	Kísérleti fejlesztés aktívált értéke		
07.	Alapítás-átvezetés aktívált értéke		
08.	Immateriális javak érték helyesbítése		
09.	II. TÁRGYI ESZKÖZÖK (10.-15. sorok)	8.603	8.231
10.	Ingatlanok		284
11.	Műszaki berendezések, gépek, járművek		
12.	Egyéb berendezések, felszerelések, járművek	8.513	7.857
13.	Beruházások	90	90
14.	Beruházásokra adott előlegek		
15.	Tárgyi eszközök érték helyesbítése		
16.	III. BEFEKTETETT PÉNZÜGYI ESZKÖZÖK (17.-21. sorok)	8.190	14.657
17.	Részesedések	5.070	10.840
18.	Értékpapírok	200	1.153
19.	Adott kölcsönök	2.920	2.664
20.	Hosszú lejáratú bankbetétek		
21.	Befektetett pénzügyi eszközök érték helyesbítése		

C. Terve 1710. r. sz. - Pénz R. - (Pénz. 5-3301)

1 9 0 0 1 2 4 3 9 1 9 9 3 3 1 0 1

Statisztikai számjel

0 1

Céglépcsők száma

MAGYAR HADTARTÓSI EGYESÜLET

a vállalkozás megnevezése

112/Budapesti Művészi Utca 7. 1628-323

a vállalkozás címe, telefonszáma

1995 december 31

Éves beszámoló

Keltetés: Budapest, 1996. 05. 11

C. Terve 1710. r. sz. - Pénz R. - (Pénz. 5-3301)
Magyarországi Adó- és Nyomtatási Központ, Budapest, Szabó István utca 4. Telefon: 177-9333

1 9 0 0 1 2 4 9 1 0 9 3 3 1 0 1

Statisztikai számjel

0 2

MAGYAR REPÜLTETÉSI ÉRTÉKESÍTŐ
 A^o EREDMÉNYKIMUTATÁS
 (összköltség eljárással)

adatok E Ft-ban

Sor- szám	A tétel megnevezése			Előző év c	Tárgyév d
	a	b			
22.	B. Forgóeszközök (23.+30.+36.+40. sor)			19.950	25.381
23.	I. KÉSZLETEK (24.-29. sorok)				
24.	Anyagok				
25.	Áruk				
26.	Készletekre adott előlegek				
27.	Állatok				
28.	Bejelzettlen termelés és félkész termékek				
29.	Késztermékek				
30.	II. KÖVETELÉSEK (31.-35. sorok)			3.727	9.512
31.	Követelések áruszállításból és szolgáltatásokból (vevők)			1.717	2.545
32.	Váltokövetelések				
33.	Jegyzett, de még be nem fizetett tőke				
34.	Alapítókkal szembeni követelések				
35.	Egyéb követelések			2.010	6.072
36.	III. ÉRTÉKPAPÍROK (37.-39. sorok)				
37.	Eladásra vásárolt kötvények				
38.	Saját részvények, üzletrészek, eladásra vásárolt részvények				
39.	Egyéb értékpapírok				
40.	IV. PÉNZESZKÖZÖK (41.-42. sorok)			16.223	15.964
41.	Pénztár, csekkvek			378	1.549
42.	Bankbetétek			15.845	14.315
43.	C. Aktív időbeli elhatárolások			3.837	520
44.	ESZKÖZÖK (AKTÍVAK) ÖSSZESEN (01.+22.+43. sor)			40.904	49.034

Keltetés: Zirc, 1996. 02. 14.

adatok E Ft-ban

Tétel- szám	A tétel megnevezése			Előző év c	Tárgyév d
	a	b			
01.	Belföldi értékesítés nettó árbevétele				
02.	Export értékesítés nettó árbevétele				
I.	Értékesítés nettó árbevétele (01.+02.)			58.902	60.955
II.	Egyéb bevételek				
03.	Saját előállítási eszközök aktivált értéke				
04.	Saját termelésű készletek állományváltozása				
III.	Aktívált saját teljesítmények értéke (03.+04.)				
05.	Anyagköltség			1.950	5.459
06.	Igenlybe vett anyagjellegű szolgáltatások értéke			12.819	15.634
07.	Eladott áruk beszerzési értéke			1.105	957
08.	Átvállalozói teljesítmények értéke				
IV.	Anyagjellegű ráfordítások (05.+06.+07.+08.)			15.774	22.750
09.	Bérlőköltség			9.402	6.495
10.	Személyi jellegű egyéb kifizetések			1.437	1.371
11.	Társadalombiztosítási járulékok			3.601	3.225
V.	Személyi jellegű ráfordítások (09.+10.+11.)			14.490	13.092
VI.	Értékcsoökkentési leírás			3.592	4.242
VII.	Egyéb költségek			7.329	6.739
VIII.	Egyéb ráfordítások			569	7.930
A.	ÜZEMI (ÜZLETI) TEVÉKENYSÉG EREDMÉNYE (I.+II.+III.-IV.-V.-VI.-VII.-VIII.)			17.058	6.202

C. Terv. 1710. f. sz. - Páns. R. - (F. sz. 5.830)

1 9 0 0 1 2 4 3 9 1 9 9 3 3 1 0 1

Statistikai számjel

Magyar Államháztartás és Természeti Erőforrások

MÉRLEG Források (passzívák)

Sor-szám	A tétel megnevezése	Előző év	Tárgyév
a	b	c	d
45.	D. Saját tőke (46.-51. sorok)	35.432	43.875
46.	I. JEGYZETT TŐKE	4.772	4.772
47.	II. TŐKERTARTALÉK		
48.	III. EREDMÉNYTARTALÉK	12.846	30.630
49.	IV. ÉRTEKELÉSI TARTALÉK		
50.	V. ELŐZŐ ÉVEK ATHOZOTT VESZTESÉGE		
51.	VI. MÉRLEG SZERINTI EREDMÉNY	17.814	8.473
52.	E. Céltartalékok (53.-55. sorok)		
53.	1. Céltartalék a várható veszteségekre		
54.	2. Céltartalék a várható kötelezettségekre		
55.	3. Egyéb céltartalék		
56.	F. Kötelezettségek (57.+64. sor)	2.108	1.862
57.	I. HOSSZÚ LEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK (58.-63. sorok)		
58.	Beruházási és fejlesztési hitelek		
59.	Egyéb hosszú lejáratú hitelek		
60.	Hosszu lejáratú kapott kölcsönök		
61.	Tartozások kötvénykiadásból		
62.	Alapítók által szembeni kötelezettségek		
63.	Egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek		
64.	II. RÖVID LEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK (66.-70. sorok)	2.108	1.862
65.	Vevőtől kapott előlegek		
66.	Kötelezettségek aruzállatból és szolgáltatásból (szállítók)	221	1.059
67.	Váltótartozások		
68.	Rövid lejáratú hitelek		
69.	Rövid lejáratú kölcsönök		
70.	Egyéb rövid lejáratú kötelezettségek	1.887	803
71.	G. Passzív időbeli elhatárolások	3.264	3.297
88.	FORRÁSOK (PASSZIVÁK) ÖSSZESEN (45.+52.+56.+71. sor)	40.340	49.034

Keltetés: Budapest, 1996. 05. 17

C. Terv. 17/0. r. sz. - PÉNS. R. - (R. 1.5.301)

adatok E Ft-ban

Tétel-szám	A tétel megnevezése	Előző év	Tárgyév
a	b	c	d
12.	Kapott kamatok és kamattallego bevételek	694	1.527
13.	Kapott osztalék és részesedés		
14.	Pénzügyi műveletek egyéb bevételei	64	340
IX.	Pénzügyi műveletek bevételei (12.+13.+14.)	758	1.867
15.	Fizetett kamatok és kamattallego kifizetések	3	134
16.	Pénzügyi beletartások leírása		
17.	Pénzügyi műveletek egyéb ráfordításai		3
X.	Pénzügyi műveletek ráfordításai (15.+16.+17.)	3	137
B.	PÉNZÜGYI MŰVELETEK EREDMÉNYE (IX.-X.)	755	1.730
C.	SZOKÁSOS VÁLLALKOZÁSI EREDMÉNY (±A.±B.)	17.813	7.932
XI.	Rendkívüli bevételek	1	5.749
XII.	Rendkívüli ráfordítások		5.208
D.	RENKIVÜLI EREDMÉNY (XI.-XII.)	1	541
E.	ADÓZÁS ELŐTTI EREDMÉNY (±C.±D.)	17.814	8.473
XIII.	Adófizetési kötelezettség		
F.	ADÓZOTT EREDMÉNY (±E.-XIII.)	17.814	8.473
18.	Eredménytartalék igénybevétele osztalékra, részesedésre		
19.	Fizetett (jövohagyott) osztalék és részesedés		
G.	MÉRLEG SZERINTI EREDMÉNY (±F.+18.-19.)	17.814	8.473

Keltetés: Budapest, 1996. 05. 17

A tervek szerint 1996 a területek felülvizsgálatának és kiválasztásának éve, 1997-ben történik az adatok feldolgozása, amit 1997 végén vagy 1998-ban egy új könyv megjelenése követ majd. Az új európai összefoglalót elképzeléseink szerint ismét egy magyar kiadvány követné, amitől azt várjuk, hogy komoly segítséget jelent majd a hazánkban található nemzetközi jelentőségű madárélőhelyek védelmében. Ezért kérjük minden tagtársunkat, hogy amennyiben szeretne hozzájárulni ehhez a nagyszabású munkához, akkor további információkért keresse a program vezetőjét (cím: 5000 Szolnok, Várkonyi tér 20. tel: (60)305-936), aki örömmel ad felvilágosítást a kritériumrendszerre, illetve a területek lehatárolásával kapcsolatban. (A kritériumok összefoglalója egyébként a *Madártani Tájékoztató* utódjaként megjelenő *Tűzok* mellékletében is megtalálható).

Nagy Szabolcs

Lumma-rekord a mélyben

Brit mérnökök videokamerával rögzítették, amint egy lumma (*Uria aalge*) csaknem 90 méteres mélységben úszott a tenger felszíne alatt. A meglepő felfedezést a Shell olajtársaság egyik északi-tengeri fúrótornyát ellenőrző kamera kezelője tette. A fekete-fehér színű állat láttán először azt hitte, hogy pingvin úszott el a torony talapzatát megvilágító fényszórók csóvjára előtt. A pingvinek élőhelye (Antarktisz) és az Északi-tenger közötti irtatlan távolságra való tekintettel azonban ez a feltevés meglehetősen hihetetlennek tűnt. Utóbb hozzáfertők is megnézték a videoszalagra rögzített jelenetet, és minden kétséget kizáróan megállapították, hogy az úszkáló lény csakugyan madár, ám nem pingvin, hanem lumma volt.

A felvételen tisztán látható, amint a viszonylag kis termetű madár 30 másodpercen át virgoncan körbe-körbe úszik 292 láb (89 méter) mélységben, akár egy hal. „Bámulatos volt látni ezt a csöpp teremtményt, amint könnyedén úszkál a nagy mélységben. Ilyen mély vízbe az ember csak búvárharangban vagy különlegesen erős búvárruhában merülhet le. A lumma viszont minden felszerelés vagy segédeszköz nélkül elviselte a roppant mélységben uralkodó

nyomást” – mondta a felvétel láttán Ian Bainbridge, a Királyi Madárvédelmi Társaság (RSPB) képviselője. Mint hozzátette, a videoszalagon látott lumma mindenképpen rekordot döntött, hiszen az RSPB feljegyzései szerint a lummák merülési csúcsa eddig 197 láb (60 méter) volt.

A lummák szárnyai evezőkre hasonlítanak, velük könnyen tudnak „repülni” a víz alatt, mint például a pingvinek. Utóbbiakkal ellentétben azonban csöppet sem „földhözragadtak”: mint általában az alkák (*Alcidae*), kiválóan repülnek. Mindössze a nyári vedlés idején, néhány hétre válnak röpképtelenné. Még a szakértők is megdöbbenve állnak a lummák teljesítménye előtt.

„100 méteres mélységben a nyomás tízszer akkora, mint a felszínen; ez akkora súly, amely pillanatok alatt össze-roppantaná az ember tüdejét – állítja Dr. Wanless, a skóciai Ökológiai Intézet munkatársa. – Vajon hogyan képesek a lummák elviselni a nyomást? Miként tudnak elegendő oxigént tárolni a tüdejükben ilyen hosszú merüléshez? Hogyan védekeznek a vérükben oldott nitrogén felszabadulása ellen? Vajon ez a tüdejük felépítésének vagy vérük összetételének köszönhető-e? Ha választ találunk ezekre a kérdésekre, az esetleg az ember számára is hasznos lehet” – vélte a skót tudós.

Dorogman László

A BirdLife International Európai Konferenciája

Lappeenranta, Finnország,
1996. június 1-6.

A Nyugat-Karélia (Finnország) „fővárosa”, Lappeenranta adott otthont 1996. június 1-6. között a BirdLife International Európai Konferenciájának. A konferencia egyik fő témája az élőhelyek védelme, volt, ugyanis az Európában csökkenő állományú fajokat veszélyeztetető tényezők közül a legfontosabb élőhelyeik eltűnése, illetve átalakulása, amint azt a BirdLife közelmúltban elvégzett, egész Európára kiterjedő vizsgálatának eredményei is tanúsítják. Ezek a kutatások egyben arra is felhívják a figyelmet, hogy a leginkább veszélyeztetett élőhelyek közé a mezőgazdasági területek – elsősorban a gyepes –, a vízi élőhelyek és az erdők tartoznak.

A konferencia fő témája az erdőkre ható ökológiai, gazdasági és politikai tényezők áttekintése volt. Érdekes előadások hangoztak el a boreális erdők túlzott használatáról. Megdöbbentő műhold felvételek igazolták például, hogy a Finnországban folyó erdőgazdálkodás ökológiai szempontból nem fenntartható, mára szinte teljesen eltűntek a természetes eredetű öreg erdők és az ezekhez kötődő ritka fajok is nagy mértékben megfogyatkoztak. Egy másik előadás részletesen elemezte a különböző nagyságú vágásterületek alkalmazásának hatásait a fekete gólya állományra. Meglepő módon a túlzottan kicsi vágásterületek előírása a teljes terület zavarásának növekedését okozhatja.

Egyértelművé vált, hogy az erdők fenntartható használatának biztosításához elengedhetetlen a BirdLife partnerek, a kormányzati és egyéb szervezetek együttműködése. A konferencia előadásainak egyik fontos tanulsága, hogy a nyugat-európai és skandináv országokban az erdők védelmének fontos eszközévé kezd válni a piac. Ezt felismerve a svéd, finn és német természetvédelmi szervezetek ún. minőség-tanúsítási rendszereket dolgoznak ki és vezetnek be a természetkímélő módon előállított fatermékekre vonatkozóan. (Hasonló rendszer kezd kialakulni az USA északkeleti részén is). Ennek megfelelően például a svéd erdőfelü-

gyelet különböző programokat indított a fontos erdei élőhelyek és erdei vizes területek feltérképezésére, az erdőgazdálkodók természetvédelmi továbbképzésére, kiadványokat adott ki az erdei élőhelyek védelmének lehetőségeiről. A konferencia végén a BirdLife partnerek megállapodtak egy laza munkacsoport létrehozásában, amelynek feladata a törvényekkel és erdővédelmi programokkal kapcsolatos tapasztalatcsere elősegítése lesz.

A konferencia nagy sikerként értékelte, hogy a területek védelme érdekében 600 akció indult valamelyik nemzetközi jelentőségű madárélőhelyet fenyegető veszély elhárítása érdekében, amiből több mint 400 sikerrel zárult.

A fajok védelme tekintetében legnagyobb előrehaladást az Európában előforduló 23, világszerte veszélyeztetett madárfajra vonatkozó fajvédelmi tervek elkészítése és az Európa Tanács általi jóváhagyása jelentette. E tervek elkészítése jelentős anyagi erőforrásokat is mozgósított az EU-n belül, például a haris és a tűzok védelme érdekében. Jól példázza a BirdLife International európai hálózatának erejét a kis lilik védelme érdekében végzett kutatómunka sikere, amelyről lapunk korábbi számában már beszámoltunk.

A konferencia a jövőbe is tekintett és elfogadta a BirdLife International európai programját az 1997–1999. időszakra. Ennek magvát továbbra is az élőhelyek, a fajok és a legfontosabb területek védelme képezi, ami nagy mértékben támaszkodik a tudományos kutatás és a madárállományok, valamint élőhelyeik állapotának monitorizálásából származó eredményekre, és igyekszik a természetvédelmi igényeket a megfelelő ágazati politikákba – így különösen a mezőgazdaság, a területfejlesztés, a szállítás – beépíteni.

Nagy Szabolcs

Megkésített vonulók a fővárosban.

A madárvonulás fajoként változó időben, de általában egy bizonyos időszakon belül zajlik, de mindig akadnak az átlagtól akár jelentősen eltérő, korán vagy késve érkező példányok. Néhány példa erre Budapestről:

Április 6-án 15 pd. fehér gólya repült laza csapatban egészen alacsonyan a Gellérthegy felett. A Duna vonalát követették, egyenesen északnak tartottak.

Feltehetőleg északabbi tájakon fészkelők s vonulásukat a hosszúra nyúlt tél késleltette.

Május 7-én a Szabadság téren, a Parlament előtt lévő bokrok között félhangosan hosszan énekelt egy nádírigó.

Május 15-én a Gellérthegyen egy éneklő kerti posztát láttam. Ugyanazon a kőrifán egy másik kerti poszáta is mozgott. A faj ezen a részen soha nem költ. A két madár másnap reggelre eltűnt. Szintén május 15-én a Gellérthegyen énekelt egy sisegő füzike.

S. E.

Wetland International – egy új világ-szervezet a vizes területek védelméért.

A Vizes Területek és Fejlődés Konferencián 1995 októberében, Malajziában bejelentették a Wetland International megalakítását, ami a Nemzetközi Vízi-vadkutató Iroda (IWRB), az Ázsiai Vizes Területek Irodája (AWB) és a Vizes Területek Amerikáért (WA) integrációjának eredményeként jött létre. A Wetland International-nek jelenleg 48 országból 120 szervezet a tagja. 14 regionális vagy programiroda található öt kontinensen. A Wetland International szorosan együttműködik a BirdLife International-lel.

Az angol BirdWatch magazin a BirdLife International kiadásában megjelent Tucker-Heath: *Európai madarainak természetvédelmi helyzete (Birds in Europe: their conservation status)* című könyvnek ítélte az **1995 legjobb madártani könyve** címet. A kiadvány egy egész Európára kiterjedő hároméves kutatómunka eredményeit foglalja össze.

Az IWRB Kormorán *Specilista* Csoportjának első ülése.

„Halgazdálkodási kártevő, vagy az egészséges vízi ökoszisztémák részét képező ragadozó”. Ez az első és alapvető kérdés ami a kormoránnal kapcsolatban a legtöbb emberben felmerül, és ez képezte a központi kérdését a IV. Európai Kárókatona Konferenciának is, amelyet Bolognában tartottak 1995. november 1–3. között. Természetesen a konferencia emellett még sok más kérdést is felölelt, így az előadások érintették a költő és teletelő állományok monitorozásának, a vonulás kutatásának, a

kóborlásnak és a kormoránok ökológiájának sok más kérdését is. Az érdeklődők további információt a következő címen kérhetnek: Nicola Bacceti, Istituto Nazionale per la Fauna Selvatica, Via Ca'Foracetta 940064, Ozzano Emilia BO, Italy.

Rossz hírek Máltáról.

A máltai kormány jelentős enyhítésekre készül az 1993-ban elfogadott madárvédelmi rendelet felülvizsgálata keretében. Ennek megfelelően például 10 nappal meghosszabítanák a fűrj és a vadgerle vadászati idejét, lehetővé tennék egy 13 napig terjedő időszakban a pintyek befogását és feloldanák a Gozói Madárrezervátum védelmét. Emellett javasolják a vízyitűk és a pajzsosankó vadászatának engedélyezését is. Továbbá 21 évről 18 évre szeretnék leszállítani a vadászati engedély megszerzésének alsó korhatárát.

N. Sz.

Feketególya-számlálás Gibraltár fölött

Grafika: Szitta Tamás

A spanyol kollégák segítséget kérnek egy őszi feketególya-számláláshoz. A számlálás helye a Gibraltári szoros, ideje augusztus 15–október 15. között. Aki szívesen részt venne a munkában, keresse meg levélben vagy telefonon Christina Parkes koordinátort. Címe: Finca' El Bornizo', PELAYO. 11390 Algericas. (Cadiz) Spain. Tel. & Fax: 56-685162 (00-34).

A VAKOND NEM ESZIK NÖVÉNYEKET!

– Kertünkben megjelent a vakond. Nem tudom eldönteni, haragudjak rá vagy sem – írja Keresztesi András, szigligeti olvasónk.

Bizonyára sokan bosszankodtak már, amikor a kertben gondosan ápolt rózsatövek között vagy a vetemények ágyásaiban reggelre kelve megjelentek a nagy, barna földkupacok, a vakondtúrások. A föld alatt tanyázó, bársonyos bundájú fekete állatot mindenki ismerni véli, pedig többnyire mégsem ismerik igazán. A vakond rendszertanilag a sün- és cickányfélékhez közel álló rovarrevő emlős, testfelépítése messzemenően alkalmazkodott föld alatti életmódjához. Teste hengeres, szemei egészen aprók, eltűnnek a bundában, fülkagylói, amelyek akadályoznák a föld alatti folyosókon mozgás közben, hiányoznak. Elülső lábai csonttanilag is a folytonos ásáshoz idomultak. A vállöv és a karcsont rövidek, de erősen fejlettek, a nyak és mellizmok megtapadására a mellcsont elején hosszú nyúlvány helyezkedik el. Rövid elülső lábai talppal kifelé fordultak, ásószerűen megszélesedtek. Az állat súlya egyedenként és évszakonként változóan 60–130 gramm.

Bár a vakond néha feljön a felszínre, sőt alkalmilag vadászik is ott, elsősorban mégis a föld alatt él. Magányos állat, hím és nőstény csak a párosodási időben keresi egymást. Egy-egy vakond járatainak hossza összességében elérheti a 200 métert, de általában 40–60 m hosszú. A vadászterület a járatok látszólag rendszertelen sokasága, ezeket az állat naponta többször is bejárja, hogy a beléjük hullott pajorokat, gilisztákat összeszedje. Ha a terület már kimerülően van, a föld alatt odébb költözik. Járatai többnyire nincsenek nagyon mélyen, a rétek alatt például mindössze 7–8 cm mélységben futnak, ott, ahol a növényzet legsűrűbb gyökérsungelének vége szakad. Télen viszont akár 60–70 cm mélyre is lehatol. A vakond vacska egy 15–20 cm átmérőjű üreg, amelyet az állat fűszálakkal, levelekkel, néha szalmával bélel. A járatokban magas a légnedvesség, a mérések 94–100%-os értékeket mutatnak, az alagutak hőmérséklete viszont a leg-

forróbb nyári napokon is jóval alacsonyabb volt a külső hőmérsékletnél. A nőstény évente csak egyszer ellik, ekkor 3–8 kölyköt vet, többnyire április–májusban. Szemük a 25. napon nyílik, körülbelül 5 hétig szopnak, ezután rövidesen önállósítják magukat. A következő évben már ivarérettek, élettartamuk 2–4 év.

A vakond kizárólag állati eredetű táplálékkal él. Nagyon sok földigilisztát fogyaszt, ezek mennyisége a táplálékban elsősorban a környezettől függ. Míg egy felmérés szerint az erdőben mindössze 3%-kal szerepeltek, a réteken a táplálék összsúlyának 77%-át adták. A gilisztákat gyakran tartalékolja, azaz „gyengén” megrágyva tárolja őket. Az állatok elmászni már nem tudnak, de életben maradnak, és a vakond napok múlva is elfogyaszthatja őket. Földigilisztákon kívül elfog minden, a talajban élő lárvtát, bogarakat, hangyákat, csigákat, de békákat és kisebb rágcsálókat is. A táplálék összetétele mindig az adott terület függvénye és hónapokonként, évszakonként is erősen változhat. A vakond, akár a rokon cickányok, ren-

geteget eszik, a koplalást nehezen bírja. Napi táplálékszükséglete 30–130 g élelem (ez az állat testsúlyának 50–100%-a). Ha erősen dolgozik odalent és sok energiát veszít, a napi táplálék súlya saját testsúlyának másfélszeresét is elérheti. A földigilisztákból és rovarokból gyűjtött készletek között mértek már 1.500 g mennyiséget is. A vakond tehát soha nem eszi meg a petrezselymet, a sárgarépát és ha véletlenül elrágja a rózsza gyökereit, csak azért teszi mert éppen útjába kerültek. Védett állat, 2.000 forintos eszmei értékkel, de a kertekben gyéríthető. Ne pusztítsuk el, ha megjelent az ágyások között. Ha hajnalban vagy kora reggel lesben állunk és meglessük, amikor járatait bővíti, a mozgó friss kupac mögé kell szűrni az ásóval, hogy elvágjuk a visszavonulás útját. A kifordított állatot piszkáljuk egy vödörbe (vigyázat harap!), de utána ne a szomszéd kertjébe dobjuk át, hanem eresszük el kint a legelőn vagy az erdő szélén, ahol gyorsan elássa magát és soha többé nem jön vissza a kertbe.

Schmidt Egon

Vakond

Grafika: Péchy Tamás

Dr. Beretzk Péter emlékezete

Beretzk Péter 1894. október 23-án Szegeden született református lelkészi családban. Iskoláit Szegeden és Vásárhelyen végezte, majd orvosegyetemi tanulmányait Kolozsvárott kezdve és frontszolgálattal megszakítva Budapesten fejezte be. Mint orvos a szülész- és nőgyógyászat terén szakosodott. Kezddő kórházi, klinikai szolgálat után hamarosan a MÁV-nál teljesít orvosi szolgálatot és mint MÁV igazgató főorvos ment 43 évi szolgálat után nyugdíjba.

Munkássága orvosként is magas elismerést szerzett számára, de országos és nemzetközi hírnevet, magas fokú tudományos elismeréseket a 30-as évektől a szegedi Fehér-tón folytatott kutató, természetvédelmi munkája és széleskörű ismeretterjesztő tevékenysége révén érdemelte ki.

A természet, az élővilág és különösen a madarak vizsgálata iránt nagy érzékkel bíró vadász orvos 1932-ben, első látogatásai alkalmával a Fehér-tó ősi tájának madársokaságában olyan északi fajokat fedezett fel, melyekről Herman Ottó írásában olvasott. E felfedezés érlelte meg benne a felismerést, hogy a Fehér-tó valami egészen különleges madárbirodalmat rejt. Így nyilatkozik erről egy későbbi alkalommal: *„Ki nem mélyített ornitológiai tudományom mellett is észre kellett vennem, hogy a tájnak felbecsülhetetlen értékét az adja, hogy a madárvonulások határán fekszik. Ide ellátogatnak madarak a mediterrán vidékről és éppen úgy otthonra vagy átmeneti szállásra találnak az északi fajok, parti madarak is vonulásuk idejében. Sok-sok madárfaj ritka találkozóhelye ez a szikes ősmocsár”*. Ez a felismerés és hogy abban az időben a terület déli felében már folytak a leendő halastavak földmunkái, szüli azt az elhatározását, hogy mindent megtesz e szikes-zsombékos őstáj még megőrizhető részének a megmentésére, védetté tételére. Ez a tétje ettől kezdve a több évtizeden át folytatott szívós, szisztematikusan végigvitt természetvédő, kutató és ismeretterjesztő munkájának.

1934-től a kutatás rendszeres útjára lép. Mindent feljegyez. Bizonyítékul sajátkezűleg készít preparátumokat. 1935-től publikál, először csak vadászlapokban. Tudományos felismeréseivel gyorsan elnyerte a hazai szaktudósok támogatását, a Fehér-tót európai hírűvé tette. 1937 tavaszán kutatómunkájának tudományos eredményeit bizonyító, ma is kiemelten tudományos értékű elismert, 123 madárbőrből álló gyűjteménye kiállítását ünnepélyesen nyitják meg a Szegedi Állami Múzeumban. A világ neves természettudósai jönnek tanulmányozására.

Már kezdeti írásában hangsúlyozza a fészkelőterület, az élettér védelmét, a természetvédelem emberközpontúságát és következetesen fellép a biológiai növényvédelem mellett.

Széleskörű kapcsolatai révén a társadalom minden szintjén küzdve, vitázva, érvelve, előadásokat tartva érvényt kíván szerezni törekvéseinek, felismeréseinek, hogy látva látókká tegyen mindenkit és ezzel egyesítsen minden erőt értékeink megbecsülésére és megőrzésére.

Már kutatómunkája kezdetétől vadásztársaival az ősmocsár területére váltott vadászati engedély jogán védelem alatt tartja a Fehér-tónak e részét. 1935-ben megszületik ugyan a természetvédelmi törvény, de végrehajtás nélkül. A vadászati bérlet lejártával a többéves kutatási eredményeinek alapján ezért felveti a védettség kérdését a városi közgyűlésben és indítványára a város 228/1938-as határozatával 280 holdnyi védterületet létesít az ősi tájon.

Szeged ezzel, hogy hazánkban az első törvényesen védett madármenedékelyet megalkotta, országos elismerést szerzett. Az ellenséges érdekek működésével a védettség sajnos ingatag volt, a védterületet 100 holdnyira csökkentették. Az Országos Természetvédelmi Tanács 1938-ban kezdetét vevő működésével kedvező alkalom adódott, hogy Beretzk Péter a szegedi egyetem támogatását bírva beadja felterjesztését 350 holdnyi terület védetté nyilvání-

tásának elnyerésére. Így hosszas procedúrák, küzdelmek után 1939-ben elérte, hogy az 1935. évi természetvédelmi törvény alapján a földművelésügyi miniszter az 113559/1939 sz. határozatával a Fehér-tónak e 350 holdját országos természetvédelmi területté nyilvánította.

A terület védelme a 40-es évek elejétől a halasítás erőszakos kiterjesztésével mindinkább veszélyeztetetté vált. Mind több károsodást okoztak, főleg a vadvizek elapasztásával a rezervátum életében. Amint a halasítás terjesztésével az édesvíz mind több teret nyert, folytatódott a vegetáció átalakulása és a szikésekre jellemző fajok egyre több területet vesztek. Végül 1959-ben a pártállam hatalmi döntésével a tógazdaság úgymond „kiegyezik” az akkori Természetvédelmi Hivatallal. Megkerülve a néhány éve tudományos felügyelővé kinevezett Beretzk Pétert, megkezdik a fokozatosan már minőségét veszített rezervátumon is a halastó (mostani II-es tó) építését, ami 1964-re a rezervátum halálát okozta.

Mialatt évek során a sekélyvizű semlyékes területek helyén újabb és újabb területet hódítva hatalmas, mélyvizű tógazdaság létesült, Beretzk Péter folytatta kutató, természetvédő és ismeretterjesztő munkáját. A Fehér-tó atyja volt a szó szoros értelmében.

1948-ban elnyert egyetemi magántanári cím, az 1952-ben megkapott a biológiai tudományok kandidátusa tudományos minősítés után, a fiatalokra tett nagy hatása indítja a Szegedi Tudományegyetemet arra, hogy 1964-ben a címzetes egyetemi tanári kinevezést adományozza neki. Így már az egyetem természettudományi karán is neveli az ifjúságot.

1973. június 15-én 79 évesen érte a halál.

Munkásságának tanulmányozásához, életműve feltáráshoz segítséget nyújt a születése centenáriuma alkalmából Szegeden, a Somogyi-könyvtár kiadásában megjelentetett 146 oldal terjedelmű könyv, *Beretzk Péter munkássága* (Bibliográfia) címmel.

Jakabb Béla

Fekete rigó

Iskolánk gyakorlókertjében épült tanműhely ajtajából szemléltem a kert növényzetét. Terveztem a közelgő tanítási óra munkabeosztását. Nézelődésem során mezei verebek hangjára lettem figyelmes. A szürke eminenciásnak nevezett, de inkább barna apró madarak, természetüket meghazudtoló hangerővel próbálták birtokba venni költőhelyüket. A szemben lévő diófára tavaly egy rosszul sikerült madáretetőt akasztottunk fel, fejjel lefelé és így fészekodú lett belőle. Ezt lakták az elmúlt évben, itt nevelkedett fel egy fészekalj. Először egy rivális verébpárra gondoltam, de a fá irányából egészen másféle hang is érkezett. Elmozdultam a helyemről és így láttam, hogy a verebek hangoskodásával mit sem törődve egy feketerigópár tartotta nászát a mesterséges költőhely közelében. A hím csőrét tágra nyitva, fejét magasra emelve énekelt. Közben szárnyát szétterjesztve, azzal egyre sebesebben csapkodva felemelkedett az ágról, elhallgatott. A tojó fejét kissé lehúzza várta párját. Mintha azt mondta volna, én is szeretlek. Az udvarlás, a szerelem beteljesedett. A párzás után mindketten nekilendültek, csőrüket teleszedték száraz növényi maradványokkal és eltűntek a fészekodú bejáratán.

Fekete rigó Fotó: Posztós Csaba

A kerti munkára érkező gyerekek nagy érdeklődéssel hallgatták élménybeszámolómat. Közben figyelték a madarak munkáját. Volt amikor a madarak a földhöz kaptak, de csőrükben nem volt látható semmi. Ilyenkor egy-egy rovar nyeltek le. Íme – mondtam: Szemtanúi lehetünk a kártevők elleni biológiai védekezésnek.

A kert gepében gyermekláncfű virága nyílik. Arra gondoltam, hogy né-

hány tanulót ezek óvatos kiszedésére kellene beosztani. Közben eszembe jutott tavalyi megfigyelésem. A tengelicék az érett mag pihéit gyűjtögettek, és ezzel bélelték fészüküket. Így működik a természet. Igen meg kell gondolni, ha beavatkozunk a biológiai egyensúlyba, mert sokszor nem tudjuk kiszámítani a következményeket.

Szadvány Gyula

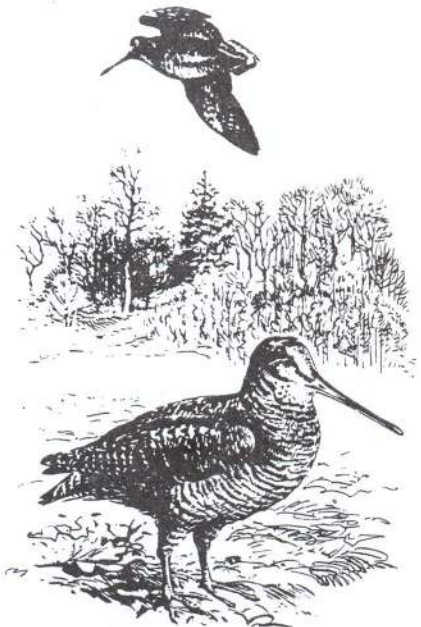
SZALONKÁS VÉLEMÉNY

Érdeklődéssel és némi bosszúsággal figyelem a *Madártávlatban* a szalonkavitát. A legutóbbi írás nyomán azonban tollat kell ragadnom.

A szalonka-kérdés hasonlítható a gumicsonhoz, ami ugyebár a kölyök-kutyák fogképződését és idomítását hivatott szolgálni. Rágódni lehet rajta, megenni nem. Időnként elkeveredik, majd a nagytakarításkor előkerül. Az új kiskutya ráharap.

A természetvédelem ügyének sokat ártó olyan álprobléma, mely tengernyi valósárral tereli el a figyelmet, vonja el a harcos tollat, a tenniakaró kezét, melyekből nem állunk jól! Szemünk látára tűnik el a haris, a vörös vércse, a kék galamb. Hová lettek a tavaszi kiöntések a felettük mekegő sárszalonnakkal? Miért kevesebb évről-évre a gölya, a gyöngybagoly, mi lesz a túzokkal? Mit tehetünk a tavaszi pirománia megfékezéséért, mit a felpörgött erdei rablógazdálkodással szemben? Soroljam tovább?

Az erdei szalonka nem különösebben veszélyeztetett faj, mert élőhelyét, az erdőt még nem égetik, talaját nem mérgezik, vizenyőit nem csapolják, és ha tarolják is, van hová húzódnia, de főképpen, mert állománya az őszi vonuláson növekedést mutat. Érzelmi alapon lehet vitatkozni, „hózzánemértéssel”, „elfelejtéssel” sértegetni a vitapartner, eredményre azonban nem vezet. Az érdemi vitához felkészültség szükséges, nem elég egyoldalúan csak a szalonkát tanulmányozni, ismeretekkel kell bírni a vadászatról és a vadászokról is, fontos ismerni az aktuális adatokat. Ezek hiányában azonban meg kell hajolni a szakértő – tények hosszú sorára alapozott – érvei előtt. Kevés mádnak van akkora irodalma, mint az

Erdei szalonka Grafika: Muray Róbert

erdei szalonkának. Jó pár éve tanulmányok sokasága, számos könyv született e titokzatos madárról. Az első átfogó mű a századforduló klasszikus vadászirodalmá, a „DIEZEL-MIKA” szalonkáról szóló fejezete. Hazai kutatóink közül Vönöczky-Schenk Jakab foglalkozott behatóan az erdei szalonkával, miután a rendelkezésre álló sok és pontos adat következtében vizsgálatra legalkalmasabb fajnak minősítette. A 20-as, 30-as évek *AQUILA* kötetéhez és a *Magyar Vadász* korabeli évfolyamaihoz nehéz hozzájutni. Elérhetőbb Széchenyi *Ünnepnapok* című könyve, melynek „Szalonkákrol” szóló fejezetét ajánlom a dr. Sterbetz István írásán felhárborodók figyelmébe. Ezekből kitűnik ugyanis, hogy a század első felében sem volt lényegesen több szalonka, noha akkortájt tavasszal és ősszel, húzáson és bokrászva korlátozás nélkül százsámra lőtték. dr. Sterbetz István megállapításait a magam 27 évi megfigyeléseivel megerősítem: a vonuló szalonkák mennyisége hullámzó, egyik évben kevesebb, másokban több hűz. Az őszi vonuláson azonban szembetűnő növekedésről beszélhetünk: az utóbbi (90-es) években lényegesen több kel fel a vaddisznóvadászat hajtósora előtt, mint 10–20 évvel korábban. Nyilván javultak a reprodukciós feltételek. Varga Feri barátom azon állítása, hogy gyermekkorában úgy 50 éve 30–40 példány húzott esténként, ezzel szemben a mai

Grafika: Lukács Albert

húzásokon alig látni néhányat, szélsőséges, megtévesztő, nem a tőle megszokott precíz terepmunkára van alapozva. A szalonkavadászat ellenzőinek írásaiból érződik, hogy járatlanok a vadászati kérdésekben, ezért néhány tudnivalót ajánlok szíves figyelmükbe:

A vadászati idény erdei szalonka esetében március 1-jétől április 10-ig tart. Ez nem jelenti azt, hogy negyvenegy napon keresztül minden vadász napi két szalonkát lő vagy szeretne lőni. A vonulás három szakaszra tagolható. A mondás szerint a barázdabillegetővel egyidőben érkeznek az első szalonkák, a „szálláscsinálók”. Ekkor kezdenek a vadászok kijárni az erdőbe. Jó egy hétig csak egy-két példányt látni, ezek is hangtalanul húznak. Ezután érkezik a vonulók zöme és a húzás (nem összevonva a vonulással!) 5–6 napig tart, néha rövidebb, máskor elhúzódik. Ez az alig egyhetes időszak, amikor az esti-hajnali húzáson 10–20, ritkán 30–40 madarat látni-hallani, persze többnyire lőtávon kívül. Ritkaság, ha egy-egy húzáson 4–5 lövésre van lehetőség. A fő vonulási időszak március 10–25. közé esik (Nógrádban), mindössze három alkalomra emlékszem, mikor bele-

nyúlt az áprilisba. Ez évben a télies időjárás ellenére március 16 és 24. között még havas esőben viszonylag jó húzás volt. Egy hét után hirtelen elfogynak a szalonkák, újra csak egy-két példányt lehetett látni pár napig vagy tán tovább. A vadászok számára a szezon végetért, függetlenül a naptártól. Feltehetően ezek közül kerülnek ki a hazai fészkelők.

A húzáson lőtt szalonkában talált tojás érdekesség. Éppúgy mint a kétfejű csirke. Ami előfordul, de nem jellemző a baromfi-ágazatra.

Húvös szeles időben a szalonka hangtalanul, sebesen és alacsonyan húz, míg csendes, langyos időben püsszegve-korrogva magasabban jön, ilyenkor esik lövésre, mert a hang irányába fordulva fel lehet készülni. A cipogást 100–150 m-ről, a korrogást 3–400 m-ről már hallani. A húzás 15–20 percig tart. Az első öt percben a látás korlátlan, de rohamosan romlik, a harmadik öt percben már csak a napnyugta felőli égbolton villan elő a madár, másutt homályba vész. A fő vonulási időszakban bárhol állunk az erdőben, évek óta megszokott helyünkön vagy 5–10 kilométerrel távolabbi területre, min-

denütt van húzás. Joggal becsülhetjük csak a mi vadászterületünk 3.000 ha erdős részén többszázra az egyidőben húzó szalonkák számát.

A vadászok csekély hányada, mintegy 15–20%-a jár szalonkázni, ennek is csak a fele tudja elejteni a madarat. Sokuk inkább a kora tavaszi erdő hangulataért és a jó társaság kedvéért megy ki. Ám ők a vadászok elitje, szenvedélyüket nem a zsákmányszerzés motíválja. Ők azok, akik ismerik az erdőt. Ők kapják el a szeméttel megrakott teherautót. Társaságuk 80 fős taglétszámából 15-en járnak rendszeresen szalonkalesre és 4–5 fő vendéget is számíthatunk. A sörétlövés hatótávolsága 30, max. 40 méter, messzebbre csak a kezdők próbálkoznak. Egy vadászra tehát elméletileg egy 80 m átmérőjű kör jut, ha úgy tetszik: 0,5 hektár, a 20 vadász esetében 10 ha, ami a 3.000-rel szemben elenyésző. Az elejtett szalonkák száma évről-évre 30 alatt van, néha a 10-et sem éri el. Ez a szám nem a szalonka mennyiséget, inkább az időjárási viszonyokat tükrözi. Nem tér el az országos átlagtól.

27 szalonkás tavaszon 34 madarat ejtettem el és kb. kétszer ennyi lőtt sza-

lonkát láttam társaimnál. Lőhettem volna többet is, de megelégedtem a szezononkénti egy-két példánnyal. A közös teríteken ritkán volt 3–4, gyakrabban 1–2, legtöbbször azonban egy sem. 4–6 kollégával szoktunk többnyire ugyanarra a területre járni. Az egy elejtett szalonkára jutó lövések száma 4–5 körüli. Sebzés szinte nincs, a szalonka egy szem söréttől is leesik és meglapul. Hivatkozva az évek során átböngészett terjedelmes szakirodalomra és saját sokéves megfigyeléseimre, ismerőseim adataira, tagadom, hogy az erdei szalonka fészkelő populációt képezne mai határaink között, elfogadom, hogy csak igen ritka, alkalmi fészkelő.

Nyilván feltétele a költésnek poli-gám madár esetében is a hím jelenléte, és a májusban korrogva húzó szalonka igen feltűnő jelenség. Megszámlálhatatlan estén és hajnalon ültem a magaslesen vaddisznóra vagy őzbakra várva, elsősorban Nógrádban, de másutt is. Húzó szalonkával azonban összesen két esetben találkoztam: 1972 május elején Bárna mellett három egymást követő estén gyönyörködtem a már napszálltakor induló hosszúcsőrűben.

1987 májusában Magyaránador térségében hallottam többször is a hajnali sötétben, a kifakadt lomb felett húzó madár korrogását.

1993 augusztusában Boronkán (Somogy) láttunk estéről estére egy az autó reflektorfényében megcsillanó szemű, rövidebb csőrű szalonkát. Meglehetősen széles ismeretségi körömben hasonló gyakorisággal észleltek „nyári” szalonkát.

Az erdei szalonka károsítói közé még konkrét megfigyelés alapján sem általánosítanám a dolmányos varjút, mivel a két faj élettere eltérő.

Végezetül fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy a vadászokkal, akik szabadidejük jelentős részét a terepen töltik és potenciális veszélyt jelenthetnek legfőképpen értékeinkre, együttműködésre van szükség. Az elhatárolódási törekvés sajnos még mindig nem a múlté, és sokat árt természetvédelmünk ügyének. Mert céljaink megvalósulásának létkérdése nemcsak a korszerű jogszabály (ami most vajúdik) nemcsak az erős végrehajtó apparátus (ami eddig nem volt), hanem a támogató, megértő tömegbázis (ami kialakulóban van) is. Ez utóbbiban a vadászok jelentőségét nem felismerni – szűklátókörűség.

Csapó Miklós

Fülöpszállás mellett madarásztunk

1996. május 26-án Pünkösdkor mentünk el apukámmal madarászni. Először szikes talaj fogadott minket, de később kezdett láposodni. A fűben és néha levegőbe emelkedve csicseregtek a mezei pacsirták, és egy kék vércse szitált nem messze tőlünk. Majd két nyári lúd szállt fel a mocsár rengetegéből, s egy őz futott hasáig érő vízben, miközben fölriasztott egy szürke gémet. Elindultunk a gém irányába. Vízben tocsogva értünk ki a szántóföldre, ahonnan három nagy kócsagot lehetett látni, a negyedik később érkezett. Megpróbáltuk megközelíteni őket, de amikor 50–100 méterre voltunk tőlük, elszálltak. Helyettük bíbicek és piros lábú cankók érkeztek. Nem sokkal előttünk

Gólyatöcs

A szerző grafikája

négy behúzott nyakú madár állt, amelyeket nem lehetett meghatározni a nagy gazban. Majd az egyik kinyújtotta a nyakát, és ekkor ismertem rá a gólyatöcsre. A bölömbika is már többször hallata hangját. Dankasirály is nagyon sok volt itt. Később fattyúszerek tűntek fel, és sokáig mellettünk repdestek. Hogy a rengeteg vízbe ne menjünk bele, kerülőt kellett tennünk. Amint újra kiértünk a szántóföldre, négy nagy póling rebhent fel. Mentünk tovább és elértük a fasort. Abban megállapodtunk apukámmal, hogy csak odáig megyünk. Egy bíbic féltő hangokat hallatott körülöttünk repkedve. Mi felmáztunk a vadászlesre, s ott már nem látott meg bennünket. Leszállt a tó partjára, és a kicsinyeit hívogatta. Amikor mi lemáztunk, ő ismét felrebhent. Odasétáltunk, ahol az imént leereszkedett. Kerestük a fész-

ket, ami helyett két pelyhes fiókat találtam. Sajnos haza kellett menni. Viszszafele nyulakat, ezüst sirályokat és egy sárgarigót figyeltünk meg.

Tóth Máté

3. osztályos tanuló

Forrás mellett

*Forrás mellett kopott bögre,
oldalában horpadt évek;
mellé ülök egy fatönkre,
s fölem hajol madárének.*

*Erdős völgynek tiszta könnye,
bögréjével rámköszöntve,
engem is, mint erre tévedt
szomjas vándort, megvendégel.*

*Szomjam oltva, földre dőlve,
lepihenek kis időre.
Sziporkázó tiszta fények,
s más a színe itt az égnek.*

*Lélegzik az ember bőre.
Csodálatos amit érzek. –
nem jutott még egyelőre
idáig a füst, a méreg.*

Bajusz József

Jégmadár

Grafika: Szarvas Pongrác

Ragadozómadár- tenyésztési eredmények a Solymász Szakosztályban

Mint köztudott, a 60-as, 70-es években a ragadozó madarak száma világszerte drasztikusan lecsökkent az élőhelyek romlása, a szervezetben le nem bomló növényvédőszeres széleskörű elterjedése, az elektromos távvezetékek kártétele és egyéb káros civilizációs hatások következtében. Ezért vált szükségessé a ragadozó madarak zárttéri tenyésztése. Az első sikereket amerikai és nyugat-európai solymászok érték el. A zárt téri ragadozómadár-tenyésztést sikerült olyan hatékonyra tenni, hogy mind az Egyesült Államokban, mind Nyugat-Európában vándorsólyom visszatelepítési programokat dolgoztak ki a solymászok által tenyésztett madarak természetbe történő visszajuttatására. Több száz vándorsólymot repatriáltak világszerte, ami hatékonyan segítette a katasztrófális szintre süllyedt vándorsólyom-állomány gyors, újbóli megerősödését. Ma már nem kell attól félni, hogy a vándorsólyom kipusztul a földről. A solymász tenyészetekben meglévő madarak hosszútávú garanciát jelentenek a faj fennmaradására.

Magyarországon először vörös vércsét és héját sikerült zárt térben tenyészteni. A 80-as évek végétől a szakosztály tenyésztési programjában egyre nagyobb sikereket könyvelhettünk el a vándorsólyom és a karvaly tenyésztésében is.

Az elmúlt 10 évben (1985–1995) az alábbi eredmények születtek:

Héja	31 pld.
Karvaly	2 pld.
Vörös vércse	42 pld.
Sólymok	35 pld.

Az elmúlt években Kőszeg környékén 6 pld. vörös vércsét juttattak vissza tagjaink a természetbe a helyi természetvédelmi hatóság engedélyével.

Tóth János

hirdetések

A TerraPrint kiadásában 1996. július hónapban megjelenik dr. Csőre Pál: *Solymászat története* c. könyv. Ára: 1.000,- Ft. Megrendelhető és átvehető: TerraPrint Kiadó 1134 Budapest, Tüzér utca 43. fszt. 1.

Megjelent Andrési Pál: *Cselekvő természetvédelem* c. műve.

„Régóta tudvalevő, hogy az emberek által megbolygatott, átalakított földterületek közé mozaikszerűen beékelődő védett területeken a passzív, csak az őrzésre, védelemre szorítókozó természetvédelem nem lehet a jövő útja. Ezt csak aktív, vagy beavatkozó természetvédelemmel lehetséges elérni.”

A kötet megrendelhető a kiadó címen: Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Kiadó 6725 Szeged, Boldogasszony stg. 6. Tel/Fax: (62)456-071

A kötet ára: 655,- Ft (ÁFA-val).

Beköttetés céljából a *Madártani Tájékoztató* hiányzó füzetait szeretném csere útján megszerezni vagy megvásárolni.

A hiányzó füzetek: 1977. nov-ig mind, 1978. máj-jún. és nov-dec. és 1980. júl-szept és okt-dec.

Továbbá keresem még Schmidt Egon: *Bagolyköpetvizsgálatok* c. művét.

Cserére felajánlom: Bécsy László: *Vértelen vadászat* (Natura, 1985)

és/vagy Schmidt Egon: *Madarakról – mindenkinek* (Natura, 1970) és *Erdőn-mezőn nyitott szemmel* (Natura, 1977 c. műveiket. Jakabb Oszkár, 1124 Budapest, Tornalja u. 17. Tel.: (1)156-0733

Keresem Sterbetz István: *A tűzok* c. köncét, illetve az *Aquila* 1978., 1979. és az 1993. évi kötetait. Ambrus Béla, 3372 Kömlő, Bocskai u. 99.

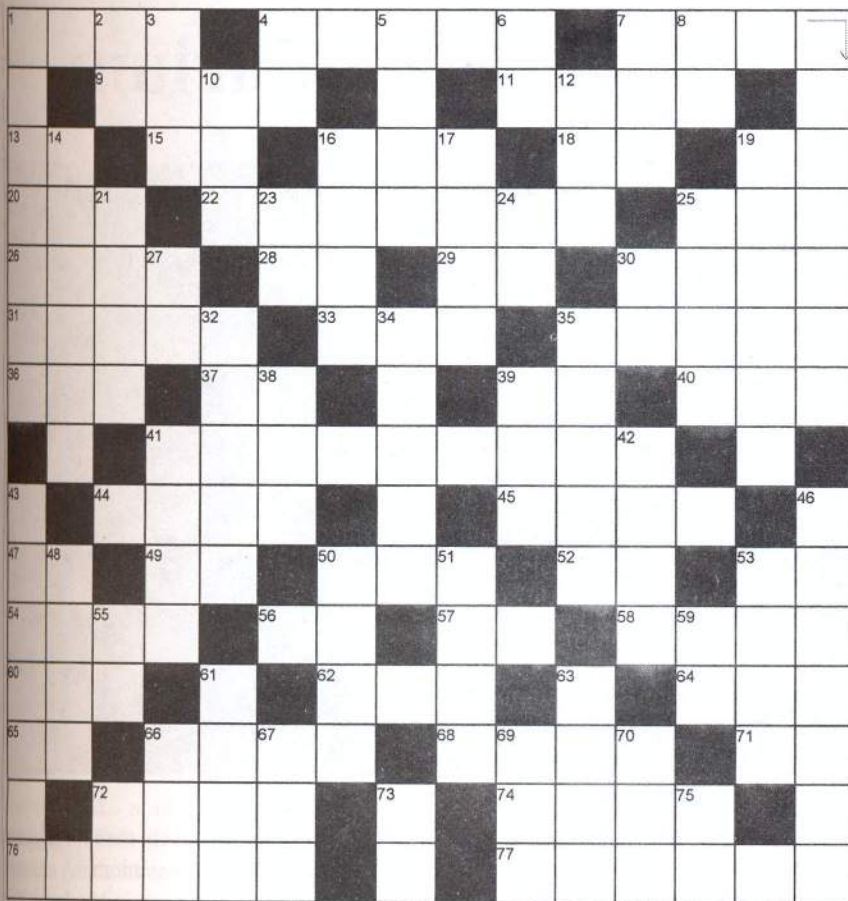
Sárga billegető

Fotó: Szaák Tamás

BirdLife- partnereink

Név: Societatea Ornitologică Română (SOR) • Magyar név: Román Madártani Egyesület • Alakulás éve: 1990 • Taglétszám: 1600 • Folyóirat: *Alcedo* (2) *Bulletin de Informare* (4) • Elnök: Dan Munteanu • Fize-tett alkalmazottak száma: 2 • Cím: Str. Republicii 48, RO-3400 Cluj, Romania • Tel.: +40 64 118 084 • Tel. & Fax: +40 64 111 238.

A rejtvényben a rövid és hosszú magánhangzók között nem teszünk különbséget.

Vízszintes:

1. Uszály. 4. Déligyümölcs. 7. Kis termetű, dallamos énekű sármány. 9. Ravasz állat. 11. Van ilyen fény is. 13. Erdé! 15. Kimondott betű. 16. Lírai költemény. 18. Aláírás után van. 19. Egymást követő betűk. 20. Ilyen vad is van. 22. Táncfajta. 25. Vissza: kopasz. 26. Ritka férfinév. 28. Zöld határai. 29. Nátrium vegyjele. 30. Puha. 31. Becézett női név. 33. Orosz folyó. 35. Szerzőszám. 36. 1970-ben alakult amerikai együttes neve. 37. Ver. 39. Két magánhangzó. 40. Vissza: ételízesítőd. 41. Kőművészt. 44. Ülőhely. 45. Az egyik Baradlay fiú. 47. Ezüst vegyjele. 49. Ilyen állomás is létezik. 50. Szenvedés. 52. Fordított kicsinyítőképző. 53. Francia részvénytársaság, röviden. 54. ...dóza, Szolnok megyei helység. 56. Növény. 57. Félt. 58. E név jelentése: versenyző, vetélkedő. 60. Ilyen tár is létezik. 62. Gyilok. 64. Menyasszony. 65.

Névelő fordítva. 66. Hajító. 68. Ilyen mű Pakson is van. 71. Oxigén és foszfor vegyjele. 72. Folyó Közép-Olaszországban. 74. Szédít. 76. Hazánktól délre és nyugatra költő sármány. 77. Ez az élénk színű sármány gyakori állandó madarunk minden bokros terpen és erdőszélen.

Függőleges:

1. A legnagyobb hazai sármányok egyike. 2. Cipészszerszám. 3. Ütleg. 4. Bárium vegyjele. 5. Ez a sármány nádasaink szárazabb külső szegélyeiben, zombékosokban, nedves kaszálókon mindenütt gyakori fészkelő. 6. Egyforma betűk. 7. Kevés ellentéte. 8. Függőleges 17. egyik fele. 10. Élénk szín. 12. Csapadék. 14. Férfinév. 16. Rendjel. 17. Leánynév. 19. Pest

megyei helység. 21. Tisztíts. 23. Mutatószó. 24. Gallium vegyjele. 25. Ruhát felsegít. 27. Kimondott betű. 30. Kettős betű. 32. Katonai alakulat. 34. Magyarországon szórványosan és meglehetősen rendszertelenül fészkelő sármányfaj. 35. Volt kéthetente megjelenő lap címe. 38. Tartó. 39. Azonos a függőleges 12-vel. 41. Az egyik horoszkópjel. 42. ... Péter, a Blikk főszerkesztője. 43. Költőterülete hazánkban meglehetősen szigetszerű e sármánynak. 46. Fejfedőm. 48. Ékes város Egyiptomban. 50. Becézett lánynév. 51. Júliusban van a nevenapja. 53. Könyvnyező. 55. Ételízesítő. 59. E nap. 61. Itt született Beethoven is. 63. Becézett férfinév. 66. Fordítva: Pest megyei város. 67. Kifutófiú. 69. Fejér megyei helység. 70. Kérdőszó. 72. Csak félig avas. 73. Ez a sármány téli vendég hazánkban. 75. Törökországi autójelzés.

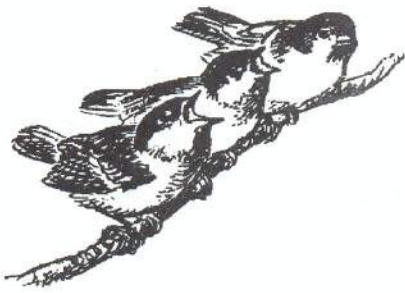
Beküldendő sorok: Vízszintes 7., 76., 77., függőleges 1., 5., 34., 43., 73.
Beküldési határidő: 1996. augusztus 15.

A Madártávlat III. évf. 2. számának helyes megfejtése: császárpatingvin, lunda, fülemüle, lappantyú, ezüstsirály, vöcsök. A helyes megfejtők közül Navratil Géza Gábor pécsi olvasók Schmidt Egon: *Madárvédelem a ház körül* c. könyvét nyerte, melyet postán küldünk el. Gratulálunk!

Bayszós sármány

Grafika: Szitta Tamás

Július

Teljes pompájában ragyog a nyár, de a levelek üde zöld színe már megfakult kissé. Talán csak a ráakódott portól, de egyébként is. Július végén szép csendben, alig észrevehetően indul a madárvonulás! Az ember nem is gondolná, hogy éppen a legnagyobb bőség idején, amikor a fák és bokrok csak úgy roskadoznak a rovaroktól, bogyóktól, gyümölcsöktől, egyes madárfajok már a nagy útra készülődnek. Sőt, meg is indulnak. Budapesten, a Gellérthegyen például e hónap végén rendszeresen felbukkannak az első kormos légykapók, sisegő füzikék, olyan madarak, amelyek soha nem fészkelnek az öreg hegy fái és bokrai között. Persze nem rohanak, repülnek egyenesen Afrikába, de eltávolodnak a fészkelőhelyekről, és ez a mozgás már a tulajdonképpeni vonulás előjátékát jelenti. Az erdőben és parkokban mindenfelé látható a fiatal fekete rigókat. Könnyű őket megismerni pettyes gyerekruhájukról és a fej vörhenyes színezetéről. Pettyesek a fiatal fülemülék is, a vörösbegy ugyancsak foltos gyerekruhájáról pedig teljesen hi-

Feketerigó

Fotó: Szaák Tamás

ányzik a piros szín. Csak az első vedléssel kapják meg szép, narancspiros tollacskáikat, először csak néhányat, de mire a tollváltás befejeződik, már az igazi hamisítatlan vörösbegy üldögél

Madárkalendárium

Vizirigó

előttünk és néz ránk bizalmasan nagy fekete gombszemeivel.

Július, különösen a hónap második fele, már a nagy őszi vonulás kezdetét jelenti a vizek mentén. Az alföldi szikes tavak, halastavak mentén már ott látható az első északabbról érkezett vándorokat. A billegetőcankó rendszerint magányosan keresgél, legfeljebb 2-3 példány tartózkodik egymás közelében. Szeretik a kanálisok parti részét, a halastavak leeresztett, csupán néhány tócsával csillogó kisebb, ivadékos kazettáit. Ha közeledtünk felriadnak, finom „ti-ti-ti” hangjukat hallatva mindig a víztükör felett repülnek tova. Ilyenkor látni jól a szárny keskeny fehér csíkját, de megfigyelheted azt is, hogy amikor nem messze újra leereszkesznek, egész testükkel billegetnek hozzá. Nevüket éppen ennek a furcsa szokásuknak köszönhetik. Persze júliusban a billegetőcankó mellett még sok más vízimadarat is láthatsz.

Augusztus

A kánikula ellenére javában zajlik az őszi vonulás. Ha sok énekesmadarat szeretnél megfigyelni, az árokpartokat

kísérő bodzásokat ajánlom. A fekete bodza bogyoí július végén kezdenek érni, először csak pirosodnak, majd a napsütés hatására fényesfeketévé válnak. A lédús bogyók nagyon sok madár kedvenc csemegéi, de ha megkóstolod, biztosan neked is ízlenek majd. Kora reggel, amikor még harmattól csillognak a fűszálak, ülj le valamelyik nagyobb bokorcsoport közelében és tarts készenlétben a távcsövet. Szükséged lesz rá! A bodzatányérokon egymás után jelennek meg az éhes vendégek, a

Gigánycsaláncsúcs

Fotó: Szaák Tamás

Barázdabillegető

barátposzáták, a mozgékony kis poszáta, az erdőből ide látogat a sárgarigó, de néha hatalmas seregélyfelhő is meglepi a bokrokat.

Az igazi madarének már júliusban abbamaradt, de a késő nyári és kora őszi reggeleken a poszáták, sőt a fiatal fülemülék a hangjukat gyakorolják. Persze szó sem lehet a tavaszi erdők csattogó énekéről, de az a finom, csacsogó ének, afféle dúdolgatás mégis

szorosan hozzátartozik az augusztusi bodzások hangulatához.

A fecskék is javában gyakorolnak, fel-felröppennek, utána nagy csapatokban pihennek a drótszálakon. A fiatal füsti fecskék szélső faroktollai még nem hosszúak, őket erről, ezenkívül farkóbb színeikről és sárga csörtövuikről ismerheted fel. Egymás mellett szoronganak a fehér hasú és hátú molnárfecskékkel, de néha a hazai fecskefajok leg-

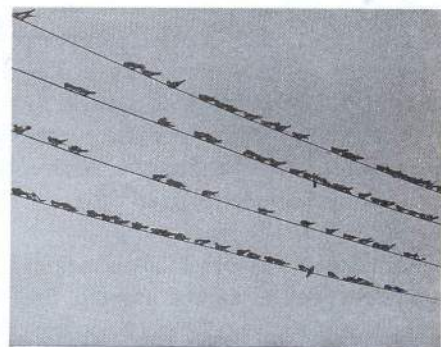
kisebbikét, a barna tollruhás, begyén is barna örvet viselő partifecskét is megfigyelheted közöttük. Csapatokba verődnek a gólyák is, velük elsősorban a nagy alföldi legelőkön lehet találkozni, ahol sáskákra, apró rágcshalókra vadásznak. Ha szerencséd van, ugyanott láthatsz fekete gólyákat is. A Duna-Tisza közén vagy a szőke folyó mentén húzó legelőkön néha tucatnyi vagy akár még több zöldes fémfénnyel csillogó, piros csőrű madár is álldogál egymás közelében.

Augusztus a nagy lehetőségek egyik hónapja, amikor számodra eddig ismeretlen vízimadarakkal is találkozhatasz! Használd ki a szünidő utolsó hónapját és tölts minél több időt a szabadban!

Schmidt Egon

Csilpcsalpüzike

Füsti fecskék

Péchy Tamás felvételei

Vajon a dinoszauruszoktól származnak a madarak?

Archeopteryx

1861-ben egy dél-németországi felső jura mészkőbányában, rendkívül jó állapotban lévő csontvázra bukkantak. A maradvány kétséget kizárólag egy madárra hasonlított; a galamb méretű csontvázat gyönyörű toll-lenyomat övezte. Emellett sok-sok apró részlet is kivehető volt. Ám amikor megvizsgálták, pontosan egyezett egy kistestű dinoszaurusz csontvázával, a *Compsognathus*éval.

Az új lelet az *Archeopteryx*, azaz az „ős-szárny” nevet kapta. Tehát megkerült a „hiányzó láncszem” a madarak és a dinoszauruszok között. A lelet mind a két csoport jellegzetes vonásait magán viseli: tollak, madárra utaló speciális csontok a vállövben, ám karmok a mellső végtagokon, vagyis a szárnyakon, fogak az állkapocsban, s csontos farok mint a dinoszauruszoknál. Később több ilyen csontvázat találtak, és nyilvánvaló lett, hogy az *Archeopteryx* a dinoszauruszoktól származik, azaz a madarak az őshüllők rokonai.

Ám ennél is később találtak megint egy leletet, egy madárhoz hasonló, őskorból való csontvázat, mely sokkal régebből származik, mint az *Archeopte-*

ryx. A felfedezés világhírű lett, s a vélemények megoszlottak. A feltevéseket, melyek régebből származtak, elvetették.

Egy új elmélet azt mondja, hogy nem tudott igazán repülni, szárnyát inkább csak rovarfogáskor alkalmazta kisebb magasság elérésére, és segítségével talán magasabb helyekről ereszkedett alá. Mások szerint egyáltalán nem is tudott repülni. A *Protoaves* – így nevezték el – hosszabb tanulmányozása után megállapították, hogy a szárnyak légellenállása nagyon kicsi, s ez lehetővé teszi a repülést. Ellenvélemények azonban még mindig voltak; hogy lehet, hogy annyira hasonlít a madarakhoz és a dinoszauruszokhoz is? Vagy ez, vagy az, de melyik? Ezt azzal az elmélettel próbálták megválaszolni, mely azt mondja ki, hogy a *Protoaves* őse fáról fára ugrált, s az ugráshoz szükséges

Compsognathuse

A szerző grafikái

Felhívás

Általános iskolai tanulóktól várunk olyan írásokat, melyeket megjelentetnénk a *Tizenévesek írták* rovatban. A maximum 1 oldal terjedelmű kéziratok hazai vagy más földrészen élő állatokról szóljanak, melyekkel találkozottok, illetve amelyekről olvastatok vagy filmet láttatok.

Ha tudsz küldj a cikkhez magad készített rajzokat vagy fotókat.

A legérdekesebb és leginkább önálló munkákat az év végén könyvekkel jutalmazzuk.

mozdulattal lett ilyen a csontvázrendszere, majd kezdte átvenni a repüléshez szükséges stílusjegyeket.

Lehet, hogy a *Protoaves* ősei a dinoszauruszok, de ezzel kapcsolatban még nincs kézzel fogható bizonyíték. Érvek, s ellenérvek harcolnak, a kérdés megválaszolatlan.

Rébi Domankos
7. o. tanuló

